

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการดำเนินงาน โครงการ โรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยาผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับโครงการ
  - 1.1 ความหมายของโครงการ
  - 1.2 ความสำคัญของโครงการ
  - 1.3 ลักษณะของโครงการ
  - 1.4 การบริหาร โครงการระดับสถานศึกษา
2. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม
  - 2.1 ความหมายของคุณธรรม
  - 2.2 ความหมายของจริยธรรม
  - 2.3 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม
3. โรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.1 ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนคุณธรรม
  - 3.2 วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนคุณธรรม
  - 3.3 เป้าหมายของโครงการโรงเรียนคุณธรรม
  - 3.4 กรอบแนวคิดของโครงการโรงเรียนคุณธรรม
  - 3.5 มาตรฐานโรงเรียนคุณธรรม
  - 3.6 ตัวชี้วัดโรงเรียนคุณธรรม
  - 3.7 หลักการจัดกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม
  - 3.8 กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ
  - 3.9 แนวทางดำเนินงานและระยะเวลาพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม
4. การดำเนินงาน โครงการ โรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา
  - 4.1 บริบทการดำเนินงาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พระนครศรีอยุธยา เขต 1

4.2 บริบทการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2

4.3 บริบทการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

6. สรุปบททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับโครงการ

โครงการเป็นวิธีการบริหารที่เริ่มมีการพัฒนาขึ้น โดยกระทรวงกลาโหม (Department of defense) ของสหรัฐอเมริกาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2483 ซึ่งกองทัพใช้เป็นเครื่องมือในการทำสัญญากับคู่สัญญา (Contractors) และกับบริษัทก่อสร้างต่าง ๆ ซึ่งเป็นคู่สัญญาในการก่อสร้างและผลิตอาวุธต่าง ๆ ให้กองทัพ ปรากฏว่าการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยดีมีประสิทธิภาพหลังจากนั้น วิธีการบริหารแบบนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง มีการนำไปใช้ในองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชน

ปัจจุบันมีโครงการต่าง ๆ มากมาย และมีหลากหลายด้าน ในด้านวงการศึกษาก็เช่นเดียวกัน ก็มีโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนาการศึกษาของไทยให้ดีขึ้น เช่น โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โครงการโรงเรียนสุจริต โครงการโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ ซึ่งก่อนที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการทุกโครงการ จำเป็นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในลักษณะของโครงการก่อน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอลักษณะของโครงการในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของโครงการ

การประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ตามจะบรรลุผลสำเร็จได้ตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ ควรเป็นการดำเนินกิจกรรมที่ประกอบด้วยแผนงานย่อย ที่ระบุรายละเอียดได้ชัดเจน เพื่อพัฒนาโครงการให้เป็นระเบียบและบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ตั้งไว้ โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของโครงการไว้ดังนี้

วราภรณ์ จิรชีพพัฒนา (2551, หน้า 1 - 2) กล่าวว่า โครงการหมายถึง ความพยายาม (การกระทำ) ชั่วคราวที่ใช้เพื่อสร้างผลิตผล บริการ หรือผลลัพธ์ ที่มีลักษณะพิเศษไม่เหมือนใคร คือ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีเอกลักษณ์ของตนเอง มีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด พัฒนาโดยวิธีการ

ค่อยเป็นค่อยไป มีเจ้าของผู้ให้การสนับสนุน หรือมีผู้เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม ใช้ทรัพยากรร่วมกัน กับหลายหน่วยงานและมีความไม่แน่นอน

มยุรี อนุমানราชชน (2551, หน้า 6) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง กลุ่มของกิจกรรมที่ สัมพันธ์กันซึ่งเป็นการพยายามจัดกิจกรรมที่มีลักษณะพิเศษอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถ ใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดที่สุดในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

พิสนุ พงศ์ศรี (2551, หน้า 34) กล่าวว่า โครงการไม่ใช่งานประจำตามปกติที่มีลักษณะ เป็นโปรแกรมที่กำหนดไว้ตลอด แต่จะช่วยเสริมงานปกติให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้

ปรณัฏ์ ปรียากร (2553, หน้า 1) กล่าวว่า โครงการเป็นงานประเภทหนึ่ง ที่ถูกกำหนดขึ้น ในองค์กร เพื่อที่จะแปลงเจตนารมณ์ในเชิงกลยุทธ์ (Strategic intent) ของผู้บริหารระดับสูง ให้ กลายเป็นกลยุทธ์ (Tactics) ที่จะนำไปสู่การจัดการในระดับปฏิบัติการอย่างได้ผล

พนิดา พานิชกุล (2553, หน้า 300) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมตาม แผนที่ได้จัดทำขึ้น โดยแต่ละกิจกรรมจะมีวันเริ่มต้นและสิ้นสุด เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ ภายใต้ระยะเวลา ทรัพยากร และงบประมาณที่กำหนดไว้

เพ็ญศรี ปักกะสินัง (2556, หน้า 12) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรม ชั่วคราวอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างผลผลิตและบริการตามความต้องการของผู้ใช้งาน หรือเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ภายใต้ข้อจำกัดของเวลา งบประมาณและทรัพยากร

ดวงดา สราญรมย์ (2556, หน้า 18) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง กิจกรรม หรืองานที่ เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร เพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทน กิจกรรม หรืองานดังกล่าวจะต้องเป็น หน่วยอิสระหน่วยหนึ่งที่สามารถทำการวิเคราะห์ วางแผน และนำไปปฏิบัติ พร้อมทั้งมีลักษณะแจ้ง ชัดถึงจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด

จากความหมายของโครงการที่กล่าวมา สรุปได้ว่า โครงการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือกิจกรรมที่ได้รับการจัดทำขึ้นแล้วนำไปดำเนินการ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของแผนงานที่ได้ กำหนดไว้ โดยมีความสลับซับซ้อนที่ไม่เป็นงานประจำวัน จะต้องสอดคล้องและสนับสนุน แผนงาน มีรูปแบบการดำเนินงานที่ได้จัดเตรียมได้อย่างมีระบบการดำเนินงานของโครงการจะต้อง ขอมรับ และรับรู้กันทุกฝ่าย มีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ มีการดำเนินงานตามระยะเวลา งบประมาณ ทรัพยากรในการบริหาร และมีการออกแบบแนวทางการดำเนินงานที่เฉพาะเจาะจง รวมทั้งจะต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแล จากผู้เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ และที่สำคัญโครงการจะต้อง ได้รับการตรวจสอบ และการประเมินอย่างจริงจัง เพื่อประสิทธิภาพและการยอมรับจาก ผู้รับบริการเป็นสำคัญ

1.2 ความสำคัญของโครงการ

โครงการเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของทุกองค์กรจำเป็นต้องมีการพัฒนา และปรับปรุงระบบงานให้ทันสมัย และมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยี ยุคแห่งการแข่งขันสูงในทุกด้าน โดยเฉพาะกับโรงเรียน ซึ่งเป็นองค์กรทางการศึกษาที่จะต้องดำเนินการจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงความสำคัญของโครงการ ดังนี้ (ดวงตา สราญรมย์, 2556, หน้า 24)

1.2.1 ทำให้ทราบวัตถุประสงค์และหน้าที่ของการปฏิบัติงาน

1.2.2 เกิดการประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการดีขึ้น

1.2.3 เกิดการใช้ทรัพยากรในด้านเวลา งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.4 มีทิศทางที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด

1.2.5 เป็นเครื่องมือในการพัฒนาขององค์กร แก้ไขปัญหาต่าง ๆ

1.2.6 ช่วยให้การดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายหรือความต้องการของหน่วยงาน และเกิดความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ

1.2.7 ช่วยให้ผู้บุคลากรมีขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น

จากข้อความความสำคัญของโครงการข้างต้น พอสรุปได้ว่า โครงการมีความสำคัญในการดำเนินงานในองค์กรนั้น ๆ ทั้งในการจัดตั้งใหม่ การพัฒนา และปรับปรุงระบบการทำงานให้มีความพร้อมในการใช้งานตามที่องค์กรตั้งเป้าหมายไว้ และยังมีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน มีผู้รับผิดชอบและทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกิดความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการต่อไป

1.3 ลักษณะของโครงการ

โครงการเป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่องค์กรให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโครงการที่ดีย่อมทำให้ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และผลตอบแทนที่องค์กรหรือหน่วยงานจะได้รับอย่างคุ้มค่า อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาของหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งลักษณะของโครงการที่ดี โครงการมีลักษณะที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะในการดำเนินงานนั้น ๆ ทั้งนี้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของโครงการ ไว้ดังนี้

ดวงตา สราญรมย์ (2556, หน้า 25 - 26) กล่าวถึง ลักษณะโครงการ เป็นกิจกรรมที่เรียกได้ว่าเป็นโครงการจะต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีวัตถุประสงค์ของโครงการที่ชัดเจนวัดได้ และปฏิบัติได้

1.1 เป็นการกำหนดให้ชัดเจนว่าต้องการจะทำให้เกิดอะไรขึ้นเมื่อได้ดำเนินงานโครงการ

1.2 ใช้เป็นแนวทางในการจัดเตรียมโครงการ การดำเนินงานตามโครงการ การติดตามและประเมินผลโครงการ

1.3 ต้องมีความชัดเจนไม่คลุมเครือและกว้างจนเกินไป

1.4 ต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

1.5 อาจมีมากกว่าหนึ่งข้อ แต่ต้องไม่แย้งกัน

2. มีกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานที่ชัดเจน

2.1 ต้องมีการกำหนดจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของโครงการไว้ชัดเจน

2.2 ระยะเวลาของโครงการขึ้นอยู่กับขนาดของโครงการ หรือความยากง่ายทางเทคนิคของโครงการ

3. ดำเนินการภายใต้ข้อจำกัดของเวลา ต้นทุน (Resource) และ คุณภาพ (Quality) ผลของการดำเนินโครงการจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดอันจะเป็นการวัดผลประสิทธิภาพของโครงการด้วยการพิจารณาว่าการดำเนินโครงการจะต้องไม่เสร็จล่าช้าไปกว่าระยะเวลาที่กำหนด การใช้จ่ายเงินไม่เกินไปกว้างงบประมาณที่กำหนดรวม ทั้งผลการดำเนินงานมีคุณภาพตามที่กำหนดไว้

4. มีสถานที่ตั้งของโครงการต้องมีการเลือกสถานที่ตั้งของโครงการอย่างชัดเจนว่าอยู่ที่ใดเพื่อความสะดวกในการดำเนินงาน ถ้าเลือกไม่เหมาะสมก็อาจจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นได้ เช่น เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และเสียเวลาในการเดินทาง

5. มีบุคลากรหรือองค์การที่เฉพาะเจาะจง งานโครงการจะต้องมีผู้รับผิดชอบโครงการหรือหน่วยงานรับผิดชอบโครงการโดยตรงที่ชัดเจน

6. มีกิจกรรมย่อยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกันภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน

จากข้อความความลักษณะของโครงการข้างต้น พอสรุปได้ว่า โครงการที่ดี ควรจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ระยะเวลาในการดำเนินงาน สถานที่ ผู้รับผิดชอบโครงการ และกิจกรรมการดำเนินงานตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงจะถือว่าเป็นลักษณะของโครงการที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการองค์กรให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

1.4 การบริหารโครงการระดับสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีภารกิจในการจัดการศึกษาให้ทั่วถึง และมีคุณภาพในการบริหารจัดการของสถานศึกษาตามระบบประกันคุณภาพภายใน กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำแผนที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา โดยจัดทำแผนเป็น 2 ระยะ คือ แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 4 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปี ตามโครงสร้าง

แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 4 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปี จะมีโครงสร้างตั้งแต่ วิทยาลัยฯ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมายกลยุทธ์ริเริ่ม หรือแนวทางการดำเนินงาน และ โครงการ/กิจกรรม สำหรับการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี สถานศึกษาจะต้องดำเนินการวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษาระยะ 4 ปี และกำหนดโครงการที่จะดำเนินงานประจำปี ตามวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรร จึงขอเสนอแนวทางการบริหารโครงการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนโครงการ (Project planning)

1.1 การเกิดและที่มาโครงการ (Project conception) เป็นขั้นตอนเริ่มต้นในการจัดทำโครงการ โดยพิจารณาถึงความจำเป็นในด้านต่าง ๆ ว่ามีความต้องการในด้านใด โดยจัดทำเป็นร่างโครงการ (Project proposal) ในการวิเคราะห์ที่มาของโครงการมี 5 ลักษณะ ดังนี้

1.1.1 โครงการปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (Improvement project) วิเคราะห์ปัญหาที่มีอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์ ซึ่งในที่นี้หมายความรวมถึงโครงการปรับสมรรถนะด้านต่าง ๆ ขององค์การ (Competency improvement) เพื่อนำไปสู่การทำงานที่กระตือรือร้นมากยิ่งขึ้นด้วย

1.1.2 โครงการริเริ่มหรือพัฒนานวัตกรรม (Innovative project) ด้านต่าง ๆ ทั้งในส่วนของทุน อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร เทคโนโลยี ความรู้ วิทยาการ และปัญญาประดิษฐ์ทั้งหลายที่มีคุณค่าอย่างสูงยิ่งต่อองค์การ

1.1.3 โครงการวิจัยและพัฒนา (Research and development project) ทั้งนี้เพื่อหุ่มเท หรืออุทิศให้กับการค้นคว้า การทำการทดลอง การฝึกปฏิบัติ การบุกเบิกหรือนำร่อง (Pilot) ในพื้นที่หรือกลุ่มคน เพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการในระยะยาว

1.1.4 โครงการที่เกิดความสำเร็จตามเป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์ในปัจจุบัน แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาให้โดดเด่น ก้าวกระโดดจากเดิม

1.1.5 โครงการที่ตอบสนองนโยบายในระดับต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจจะนำมาบูรณาการกับโครงการตามประเด็นกลยุทธ์

1.2 การออกแบบหรือการจัดทำร่างโครงการ (Project formulation) หลักการเขียนโครงการที่เป็นโครงการแบบทั่วไปนั้น เป็นหลักการที่อาจประยุกต์ใช้ได้ค่อนข้างกว้างขวางอาจปรับขยายให้เหมาะสมกับความต้องการในประเด็นต่าง ๆ ได้ค่อนข้างสะดวก ตลอดจนอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำโครงร่างโครงการ (Project proposal) ในรูปแบบอื่นได้ รายละเอียดในโครงสร้างของโครงการนั้น แท้ที่จริงแล้วมาจากความพยายามตอบคำถามของผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาและตัดสินใจอนุมัติให้จัดทำโครงการ มีอำนาจตัดสินใจในการสนับสนุน

ด้านงบประมาณหรือทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานตามโครงการนั้น คำถามเหล่านั้น คือ คำตอบเพื่อให้เห็นรายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

- 1.2.1 ชื่อโครงการ
- 1.2.2 บุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ
- 1.2.3 เวลา
- 1.2.4 หลักการและเหตุผล/ความเป็นมาของโครงการ/ความสำคัญของโครงการ
- 1.2.5 วัตถุประสงค์
- 1.2.6 เป้าหมาย
- 1.2.7 วิธีการดำเนินการ
- 1.2.8 งบประมาณ
- 1.2.9 การติดตาม ควบคุมกำกับและประเมินผล
- 1.2.10 ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- 1.2.11 ผู้เสนอโครงการ

ในแบบฟอร์มที่กำหนดโครงสร้าง ที่ใช้กันแต่ละในหน่วยงานอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน จะมีรายละเอียดเรื่องใดมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความต้องการ รายละเอียดของหน่วยงานนั้น หรือตามที่ได้กำหนดไว้ในโครงสร้างมาตรฐานในภาคปฏิบัติจริงในหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่แล้ว การเสนอรายละเอียดในโครงการมักจะเป็นไปตามโครงสร้างมาตรฐาน หรือตามแบบฟอร์มมาตรฐาน

1.3 การวิเคราะห์และประเมินโครงการ (Project analysis and appraisal)

1.3.1 การคัดเลือกและประเมินโครงการ ได้แก่ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกโครงการ 2) การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อเสนอโครงการ และ 3) การกลั่นกรองข้อเสนอโครงการเบื้องต้น

1.3.2 การอนุมัติโครงการ (Selection and approve) ได้แก่ 1) เสนอขอความเห็นชอบโครงการต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา 2) บรรจุในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ และ 3) เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา

2. การปฏิบัติตามโครงการ (Project implementation)

2.1 การเตรียมการ (Project implementation preparation)

2.1.1 จัดทำโครงสร้างการบริหารโครงการ: เป็นการดำเนินการตามแผนโดยผู้จัดการ โครงการจะเป็นผู้รับผิดชอบซึ่งมีอำนาจในสายงานหลัก (Line authority) และมีหน้าที่

ในการควบคุมดูแลหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่เป็นโครงการใหญ่ซึ่งต้องดำเนินงานในระยะสั้น การดำเนินงานตามแผนโครงการทุกชั้นตอนอาจสิ้นเปลืองเวลา ค่าใช้จ่าย ตลอดจนทรัพยากรอื่น ๆ ดังนั้นจึงอาจมีการตั้งผู้จัดการโครงการย่อย ผู้จัดการกลุ่ม กิจกรรม หรือผู้จัดการแต่ละกิจกรรมย่อย เพื่อกระจายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ได้แก่ 1) คัดเลือกทีมและกำหนดมอบหมายงาน 2) การจัดทำกำหนดการและผังการกำกับงาน และ 3) กำหนดด้านทรัพยากร

2.2 การดำเนินการ (Project implementation)

2.2.1 ประชุมชี้แจงโครงการ ออกคำสั่งมอบหมายงาน

2.2.2 มอบหมายงานแก่บุคคล คณะบุคคล ทีมงาน

2.2.3 ปฏิบัติงานตามที่กำหนด

2.2.4 การกำหนด และการดำเนินการประสานงาน

2.2.5 การติดตามตรวจสอบ การกำกับงาน และ/หรือการนิเทศงาน

3. การควบคุมโครงการ (Project control)

3.1 การติดตามโครงการ (Project monitoring)

3.1.1 การติดตามความก้าวหน้า

3.1.2 การเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เป็นจริงกับผลลัพธ์ที่พยากรณ์ไว้

3.1.3 การวิเคราะห์ผลกระทบ

3.1.4 การปรับปรุง

3.2 การประเมินโครงการ (Project evaluation)

3.2.1 การประเมินตามช่วงระยะต่าง ๆ ของการดำเนินงาน

3.2.2 การประเมินผลรวมเมื่อดำเนินเสร็จสิ้นโครงการ

3.2.3 การประเมินผลกระทบโครงการ

4. การยุติโครงการ (Project termination) เป็นขั้นที่การดำเนินการสิ้นสุดลง ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในโครงการ โดยผู้จัดการโครงการจะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้บริหารระดับสูงตามสายการบังคับบัญชา เพื่อให้ทราบถึงการปฏิบัติงานว่า ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งถือว่าการสิ้นสุดการปฏิบัติงานสำหรับโครงการนี้

จากข้อความการบริหารโครงการระดับสถานศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการด้านโครงการในแต่ละองค์กร ควรปฏิบัติตามโครงสร้างแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 4 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปี โดยมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ วัตถุประสงค์ เชิงกลยุทธ์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมายกลยุทธ์ริเริ่มหรือแนวทางการดำเนินงาน และโครงการ/กิจกรรม สำหรับการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี สถานศึกษาจะต้องดำเนินการวิเคราะห์แผนพัฒนา

การศึกษา ระยะ 4 ปี และกำหนดโครงการที่จะดำเนินงานประจำปี ตามวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรร และปฏิบัติงานอย่างมีระบบ คือ มีการวางแผนการทำงาน ปฏิบัติงานตามที่วางไว้ คอยควบคุมในระหว่างการทำงานและมีการสรุปผลการหลังการปฏิบัติงาน

2. แนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

2.1 ความหมายของคุณธรรม

จากการศึกษาความหมาย เกี่ยวกับคุณธรรม ได้มีรายงาน และเอกสารจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน และนักวิชาการได้ให้ความหมายของคุณธรรม ไว้ดังนี้

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2554, หน้า 4) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความกล้าเสีย คุณภาพแห่งอุปนิสัยภายในตัวของบุคคล ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทั้งต่อตัวบุคคลและต่อสังคมส่วนรวม

วีรวิท คงศักดิ์ (2555, หน้า 34) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติซึ่งก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกันในสังคม

โฆษิต อินทวงษ์ (2556, หน้า 43) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี แล้วทำแต่สิ่งดีไปโดยตลอด

ยนต์ ชุ่มจิต (2558, หน้า 153) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดีงาม ความถูกต้อง ซึ่งอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำประโยชน์ให้ผู้อื่น โดยไม่เบียดเบียนตนเอง หรือกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หรืออาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า “คุณธรรม หมายถึง ธรรมชาติของความดี ลักษณะของความดี หรือสภาพของความดี ที่มีอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง”

วรากรณ์ พูลสวัสดิ์ (2559, หน้า 25) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของจิตใจที่เป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการกระทำทางจริยธรรม

จากความหมายของคุณธรรมข้างต้น สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักของคุณงาม ความดี ความถูกต้องที่มีอยู่ภายในจิตใจของแต่ละคน ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำ ไม่ว่าจะทางกาย วาจา และจิตใจ ที่เป็นหลักประจำใจของการประพฤติปฏิบัติ และเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่นในสังคมจนก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีของบุคคลดังกล่าว

2.2 ความหมายของจริยธรรม

จากการศึกษาความหมาย เกี่ยวกับจริยธรรม ได้มีรายงาน และเอกสารจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน และนักวิชาการได้ให้ความหมายของจริยธรรม ไว้ดังนี้

วีรวิท คงศักดิ์ (2555, หน้า 34) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่เป็น
 ธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นจากคุณธรรมในตัวผู้ปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม

สมร เจนจิระ (2555, หน้า 99) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นเรื่องที่เหนือกว่ากฎหมาย จริยธรรม
 เป็นเรื่องที่ควรหรือไม่ควรกระทำ

ยนต์ ชุ่มจิต (2558, หน้า 155) กล่าวว่า จริยธรรม คือ หลักความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง
 ดีงาม มีคุณค่าควรแก่การนำไปดำเนินชีวิต หรือหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ

พัคตร์ผจง วัฒนสินธุ์ (2559, หน้า 2) กล่าวว่า จริยธรรม คือ ความสำนึกหรือความ
 ประพฤติที่ดีงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับตนเอง ครอบครัว สังคม และสภาพแวดล้อม

วรากรณ์ พูลสวัสดิ์ (2559, หน้า 27) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นการศึกษาเรื่องความประพฤติ
 หรือการกระทำของมนุษย์ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ซึ่งมีรากฐานมาจากความสามารถในการ
 คิดไตร่ตรองและการอบรมปลูกฝังจากศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมทางสังคมทำให้มนุษย์
 เลือปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

จากความหมายของจริยธรรมข้างต้น สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักธรรมที่เป็นข้อ
 ประพฤติปฏิบัติ ในสิ่งที่ดีงามตามกรอบที่ทุกคนได้ร่วมกันกำหนดไว้ให้เป็นแนวทางของการปฏิบัติ
 และนำไปสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบความรัก ความสามัคคี ความอบอุ่น และปลอดภัย
 ในการดำรงชีวิตอันจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม

2.3 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญของคนทุกคนและทุกอาชีพ หากบุคคลใดหรือ
 อาชีพใดขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้วก็มีความยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ และที่ยิ่งกว่านั้นก็คือ
 การขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคมในอนาคต
 ได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ทั้งวงการ
 วิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร นักการเมืองการปกครอง ฯลฯ จึงมีคำกล่าวว่า เราไม่สามารถสร้าง
 ครุฑบินพื้นฐานของคนไม่ดี และไม่สามารถสร้างแพทย์ ตำรวจ ทหาร และนักการเมืองที่ดี ถ้าบุคคล
 เหล่านั้นมีพื้นฐานทางนิสัยและความประพฤติที่ไม่ดี ดังพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระมหาภคินีราชินี
 ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2525 ไว้ดังนี้

การจะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือให้เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น
 จะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และ
 ความถูกต้องเป็นธรรม ประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้ที่นั้น เสมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้

ยวดยานเคลื่อนที่ไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวแล้ว เป็นเสมือนหนึ่ง พวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำทางให้ยวดยานดำเนินไปถูกทางด้วยความ สวัสดิ์ คือ ปลอดภัย บรรลุจุดประสงค์

คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคมที่จะนำความสุขสงบ และความเจริญก้าวหน้า มาสู่สังคมนั้น ๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีจริยธรรม จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความสะอาด และสว่าง ในจิตใจ จะทำการงานใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นบุคคลมีคุณค่ามีประโยชน์ และสร้างสรรค์คุณงามความดี อันเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองต่อไป

จากความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรมข้างต้น สรุปได้ว่า คุณธรรมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการเสริมความสุขความเจริญให้แก่บุคคลทั้งต่อส่วนตัวหรือตัวเอง และต่อ ประเทศชาติเป็นส่วนรวม เป็นทั้งเครื่องเสริมบุคลิกภาพ เสริมมิตรภาพ สร้างความสบายใจ และส่งเสริมความสำเร็จความมั่นคงในการประกอบอาชีพและดำรงชีพ

3. โรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนคุณธรรม

ด้วยความมุ่งมั่นที่จะสนองพระราชประสงค์ในการส่งเสริมการสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้น ในโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง จึงเป็นที่มาของการจัดตั้งมูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยการสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งมีศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรีเป็นประธานมูลนิธิยุวสถิรคุณ ซึ่งมีความหมายว่า มูลนิธิยุวสถิรคุณ จะสร้างสรรค์เยาวชนให้คงมั่นอยู่ในคุณความดีเสมอ โดยดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมใน โรงเรียนควบคู่กันไป ในศูนย์ 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง ศูนย์จิตวิทยาการศึกษา และ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2559, หน้า 9 - 11)

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้อัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯที่ว่า “ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง” มาเป็นวิสัยทัศน์ใน แผนดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. พัฒนาศักยภาพครูให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของอาชีพครู การสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน และเป็นต้นแบบที่ดั่งงามของนักเรียน
2. พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวม เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมที่พัฒนา กระบวนการคิดเชิงระบบและใช้โครงการคุณธรรม (Moral project) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ความดีความงามจากการลงมือปฏิบัติจริง และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมด้วยความภาคภูมิใจ

3. พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน ส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น เพื่อเป้าหมายการสร้างคนดีสู่สังคม รวมทั้งการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้เป็นต้นแบบ และเป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนคุณธรรม

4. เพื่อเฉลิมพระเกียรติฯและถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณจะมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูให้มีความสามารถในการออกแบบ และจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการความรู้คู่ความคิด และสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวมได้ ภารกิจที่สำคัญ คือ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสริมสร้างความสัมพันธ์และการเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียนในสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังอบรมบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน สามารถพึ่งตนเองได้เพื่อให้เด็ก เยาวชนมีความสุข และความเจริญ

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก และเยาวชนตามแนวทางของศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ จะเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่พัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบและใช้โครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ความดี ความงาม จากการลงมือปฏิบัติจริงทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการนั้น ๆ ด้วยความภาคภูมิใจ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียนให้น้อยลง และส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น อันจะเป็นการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ และเป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนคุณธรรม เพื่อการขยายผลโรงเรียนคุณธรรมเครือข่ายในโอกาสต่อไป

งานหลักของศูนย์โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณ จึงให้ความสำคัญกับงานพัฒนา ศักยภาพครู เพื่อให้ครูสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้บรรลุผลสำเร็จ การพัฒนาศัภยภาพครู ให้มีความรู้ความสามารถในการออกแบบ และจัดการเรียนรู้ควบคู่กับการ สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวมได้ จะเป็นหลักประกันสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยใหการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม สามารถเริ่มต้นและ ดำเนินการ ไปได้อย่างต่อเนื่องด้วยความมุ่งมั่นของครุร่วมกับการมีภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือของนักเรียนผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560, หน้า 1)

3.2 วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนคุณธรรม

3.2.1 เพื่อให้ผู้บริหารครูและนักเรียนตระหนักรู้เข้าใจและมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลซึมซับคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติ สร้างความรู้สึกรักฝึชอบชั้วดีและภูมิใจในการทำความดี

3.2.2 เพื่อให้ผู้บริหารครูและนักเรียนสร้างเครือข่ายชุมชนองค์กรแห่งคุณธรรม โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงาน และองค์กรที่ทำงานด้านคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน และมีความต่อเนื่อง

3.3 เป้าหมายของโครงการโรงเรียนคุณธรรม

3.3.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ

โครงการโรงเรียนคุณธรรมนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดเป้าหมายของการดำเนินงาน โดยมีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ในปีการศึกษา 2560 ที่กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 225 เขต และโรงเรียนในสังกัด สพฐ. ร้อยละ 35 เข้าร่วมโครงการ และขยายผลการดำเนินงานให้มีความครอบคลุมโรงเรียนทุกแห่งในปีการศึกษา 2561

3.3.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ

ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ทุกคนมีความตระหนักรู้เข้าใจและคิดอย่างมีเหตุผลซึมซับคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติสร้างความรู้สึกรักฝึชอบชั้วดีภูมิใจในการทำความดี และร่วมกันสร้างเครือข่ายชุมชนองค์กรแห่งคุณธรรม ด้วยการขอความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรที่ทำงานด้านคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนต่อเนื่องและยั่งยืน

3.4 กรอบแนวคิดของโครงการโรงเรียนคุณธรรม

โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นการดำเนินงาน เพื่อสืบสานพระราชปณิธานเดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูรรัชกาลที่ 10 โดยโรงเรียนแต่ละแห่งต้องวิเคราะห์คุณธรรมอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนรวมถึงการพัฒนาผู้บริหารครูและนักเรียนตามกรอบแนวคิดโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 กรอบแนวคิดของ โครงการ โรงเรียนคุณธรรม

คุณธรรม	นิยาม
พอเพียง	ดำรงชีวิตพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยทำพอประมาณให้เหมาะสมกับตนเองไม่ฟุ้งเฟ้อและฝึกลดตนเองให้รู้จักความพอดี พอเหมาะ ถ้าไม่พอดีไม่พอเหมาะก็จะเกิดความท้อใจได้ในใจได้
กตัญญู	เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งในสังคมมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับ สัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ พ่อ แม่ ครู อาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ควรปฏิบัติ และไม่หลงลืมตัวเมื่อเกิดความสำเร็จต้องยกย่องเชิดชูบุพการีครู อาจารย์ และทุกคนที่มีส่วนร่วม
ซื่อสัตย์สุจริต	ยึดพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ว่าความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง เด็ก ๆ จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์ และมีชีวิตที่สะอาด ที่เจริญมั่นคง(พระราชทานเพื่ออัญเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็กปีพุทธศักราช 2531)
ความรับผิดชอบ	ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ต้องมีจิตสำนึกในบทบาท และหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด เคารพกฎเกณฑ์กติกาพร้อมให้ตรวจสอบการกระทำได้เสมอ โดยปราศอน เพื่อให้ลูกหลานเยาวชนก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ยึดมั่นความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อสร้างคนดีให้บ้านเมือง
อุดมการณ์ คุณธรรม	การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยการบริหารหรือการปกครองที่มีความถูกต้อง มีความยุติธรรม ร่วมมือร่วมใจกันมุ่งมั่นให้ระบบการศึกษาของชาติดำเนินไปด้วยความมั่นคง ยั่งยืน ด้วยจิตสำนึก ทศนคติพฤติกรรมที่เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม และจริยธรรม พร้อมทั้งใช้หลักการให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560, หน้า 3

3.5 มาตรฐานโรงเรียนคุณธรรม

โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ได้กำหนดมาตรฐานออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 โรงเรียน

1. การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมของโรงเรียน

2. มีแผนพัฒนาคุณธรรม
  3. คุณธรรม อุดมการณ์ของโรงเรียนหรือกรอบแนวคิดโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.
  4. มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง
  5. สร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม
  6. การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงเรียน
  7. ได้รับการยอมรับหรือยกย่องเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานภายในหรือภายนอก
- ด้านที่ 2 ผู้บริหาร
1. มีความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม
  2. กระบวนการบริหารงานที่เป็นระบบ
  3. บริหารสถานศึกษาด้วยความโปร่งใสเป็นธรรมตรวจสอบได้
  4. ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและได้รับการยอมรับหรือยกย่องเชิดชูเกียรติ
- ด้านที่ 3 ครู
1. ความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม
  2. การจัดการเรียนรู้ปลูกฝังและประเมินคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
  3. ความสามารถในการเป็นวิทยากรคุณธรรม
  4. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม
  5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
  6. ความประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม
  7. การยอมรับหรือยกย่องเชิดชูเกียรติจากบุคคลหน่วยงานองค์กรภายในหรือภายนอก
- ด้านที่ 4 นักเรียน
1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม
  2. โครงงานคุณธรรม
  3. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
  4. เป็นผู้นำทางด้านคุณธรรม
  5. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม
  6. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่า มาตรฐานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ได้กำหนดมาตรฐานออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโรงเรียน ด้านผู้บริหาร ด้านครู และด้านนักเรียน

3.6 ตัวชี้วัดโรงเรียนคุณธรรม

ตัวชี้วัด โรงเรียนคุณธรรม มีดังนี้

- 3.6.1 มีอุดมการณ์คุณธรรมในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม
- 3.6.2 มีกลไกและเครื่องมือในการปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมร่วมกันทั้งโรงเรียน
- 3.6.3 มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มีคุณธรรมจริยธรรมความพอเพียงความกตัญญู ความซื่อสัตย์ สุจริต อุดม และเสียสละในโรงเรียนเพิ่มขึ้น
- 3.6.4 พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดน้อยลง
- 3.6.5 มีกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างความรับผิดชอบจากผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน
- 3.6.6 มีองค์ความรู้นวัตกรรมด้านคุณธรรมฯ และบูรณาการไว้ในชั้นเรียน
- 3.6.7 เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมฯ

3.7 หลักการจัดกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

กิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

- 3.7.1 กิจกรรมที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน ทั้งโรงเรียนสร้างเสริมคุณลักษณะของการทำงานร่วมกัน สร้างสรรค์ค่านิยมที่ดีงามของกลุ่ม มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี มีน้ำใจที่ดีต่อกัน และมุ่งสร้างประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ส่วนตน
- 3.7.2 กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล เป็นการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนใฝ่หาความรู้ เพื่อแก้ไขปัญหา ได้คิดเป็น มีการตัดสินใจที่ดีภายใต้เหตุผลที่สืบเสาะค้นหา เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถนำทักษะจากการเรียนรู้ มาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้
- 3.7.3 กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะชีวิต การรู้จักทำงานเป็นทีม ทักษะการร่วมกัน แก้ปัญหา รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักการสังเกตสิ่งแวดล้อม และนำมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกทักษะชีวิต ความอดทน อดกลั้น การช่วยเหลือมีน้ำใจ และจิตอาสา
- 3.7.4 กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนคิดนักเรียนเลือก ลงมือทำ ประเมินผล และปรับเปลี่ยนด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา กิจกรรม
- 3.7.5 กิจกรรมที่สนองตอบความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนทุกคน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันวางแผน คิดวิเคราะห์ ระดมสมอง อภิปราย ลงมือปฏิบัติ สรุปลความรู้ถอดบทเรียนที่ได้รับ ช่วยสร้างความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ ความมั่นใจในการแก้ปัญหา และร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ดีงามด้านคุณธรรม

3.7.6 กิจกรรมที่สะท้อนบริบทจริงของโรงเรียน สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ และชีวิตจริงของนักเรียน ผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน รวมทั้งชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม

3.7.7 ประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic assessment) เป็นการประเมินพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นหรือลดลง ซึ่งเป็นการประเมินการปฏิบัติตนของนักเรียน (Performance assessment)

3.7.8 กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน และการเรียนการสอน ในสาระวิชาหลักต่าง ๆ ได้ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ตามสาระวิชา ได้ฝึกฝนคุณธรรมจริยธรรม ฝึกการทำงานเป็นทีม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงานด้วยตนเอง เห็นคุณค่าของการทำงาน เห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความมั่นใจในตนเอง รู้จักดูแลตนเองให้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ

3.8 กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ

กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ มี 6 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2560ก, หน้า 13 - 45)

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างการรับรู้ และการยอมรับ

การสร้างการรับรู้เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จัดว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ต้องทำทั้งโรงเรียน ดังนั้น จำเป็นต้องให้ทุกคนเข้าใจกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เข้าใจให้กระจ่างในวิธีการทำส่วนเนื้อหาสาระในการปรับปรุงหรือสร้างเสริมพฤติกรรมนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนเป็นไปตามความต้องการของแต่ละโรงเรียน ซึ่งจะแตกต่างกันตามบริบทสภาพแวดล้อม นโยบาย วิสัยทัศน์ การบริหารจัดการโรงเรียน ความตั้งใจจริง และการมีส่วนร่วมของทุกคนในโรงเรียน ประการสำคัญในการสื่อสาร เพื่อสร้างการรับรู้และการยอมรับนั้นควรชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรม และผลดีที่จะเกิดจากการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ทั้งผลดีที่จะเกิดกับนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และชุมชน

วิธีการ

1. โรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียน ผู้มีส่วนได้เสีย และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนคุณธรรม และสมัครใจร่วมกัน ดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้ประสบความสำเร็จ โดยน้อมนำศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาใช้ซึ่งหลัก “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” นี้พระองค์ใช้เป็นหลักการทรงงานของพระองค์

ในการช่วยเหลือประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ทรงศึกษาให้เข้าใจความเดือดร้อนของประชาชนอย่างแท้จริง เสด็จพระราชดำเนินไปถึงพื้นที่จริง เพื่อทรงฟังจากปากของประชาชน และทรงให้ความสำคัญกับการสร้างการรับรู้และยอมรับของประชาชนเป็นอย่างมาก ทรงอธิบายให้ประชาชนเข้าใจผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอีกด้วย ดังนั้น ในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ศาสตร์เรื่อง “เข้าใจ” จึงต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของโรงเรียน ต้องเข้าใจกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางมูลนิธิยุวศิวรักษ์อย่างชัดเจน ศาสตร์เรื่อง “เข้าถึง” คือ การเข้าถึงข้อมูลสำคัญของโรงเรียน สภาพที่เป็นความจริงของโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ฯลฯ ศาสตร์เรื่อง “พัฒนา” คือ การลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ศึกษามา และอาจดำเนินการต่อยอดเป็นนวัตกรรมขึ้น โดยต้องชี้แจงอธิบายให้ครู นักเรียน และผู้มีส่วนได้เสียกับโรงเรียนได้รับรู้แนวทางดำเนินงาน แผนปฏิบัติของโรงเรียน และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้ทุกคนเกิดความตระหนัก และยอมรับในการร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เพื่อความสุขของทุกคนในโรงเรียน

2. โรงเรียนควรกระตุ้นการสร้างการรับรู้ตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มต้นชี้แจงกระบวนการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้ทุกคนรับรู้ และให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้ทุกคนรับทราบนโยบาย เป้าหมายที่โรงเรียนจะร่วมกันดำเนินการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยใช้การสื่อสารด้วยวิธีการและช่องทางที่หลากหลาย ทั้งในแนวตั้ง แนวนอน และแนวไขว้ (ความสัมพันธ์ต่างกลุ่มกัน) การสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ให้ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ที่เกิดกับนักเรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน เช่น

2.1 จัดให้มีการประชุมทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ นักเรียน นักศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชี้แจงกระบวนการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่โรงเรียนคุณธรรม ให้ชี้แจงอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการประชุมประจำเดือน หรือ ประชุมวาระอื่น ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ประชุมผู้ปกครอง ปฐมนิเทศนักเรียน นักศึกษา ประชุมวางแผนการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนคุณธรรม เป็นต้น

2.2 กิจกรรมเข้าแถวหน้าเสาธงทุกเช้า มอบหมายให้ครูพูดเรื่องคุณธรรม หรือมีกิจกรรมให้นักเรียน นักศึกษา นำเสนอความก้าวหน้าของโครงการ ที่มุ่งบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

2.3 ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน นักศึกษา ได้ทราบการดำเนินงานของโรงเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง เสียงตามสาย ทำป้ายประชาสัมพันธ์ในสถานศึกษา ทำป้ายนิเทศต้นไม้พูดได้ เป็นต้น

3. ปลุกฝังจิตสำนึก โดยการน้อมนำพระราชดำรัส ภาพ เรื่องราว พระราชกรณียกิจ ศาสตร์พระราชา หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาถ่ายทอดให้บุคลากรทุกภาคส่วน รวมทั้งนักเรียน นักศึกษา เพื่อให้ตระหนักถึงพระราชประสงค์ในการ “ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง” และนำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตประจำวัน

4. สร้างความตระหนัก โดยชี้แจงหน้าที่ความรับผิดชอบที่โรงเรียนต้องดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมให้เยาวชนไทยตามรัฐธรรมนูญ นโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ การประกันคุณภาพการศึกษา และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

5. ใช้การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (ทางอ้อม) เช่น สื่อสารผ่านครูแกนนำ นักเรียนแกนนำ ยกเหตุการณ์ตัวอย่าง เช่น เล่าเรื่องเกณฑ์การรับคนเข้าทำงาน และการให้คนออกจากงานขององค์กรต่าง ๆ ว่าต่อให้เก่งแค่ไหน แต่ถ้านิสัยไม่ดี ก็ไม่มีใครต้องการให้ทำงานด้วย เป็นต้น

6. ควรแทรกการสร้างการรับรู้ และตระหนักในการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพไว้ในทุกขั้นตอนของงาน โดยคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสม ภาระงานของผู้รับผิดชอบ และจัดประเมินความก้าวหน้าของงานเป็นระยะ ๆ เพื่อนำข้อมูลมาเป็นตัวอย่างเหตุผลของการสร้างความตระหนักในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่ทำงานต้นตัว เข้าใจกระบวนการทำงานชัดเจนและให้ความร่วมมือมากยิ่งขึ้น

7. ศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้โรงเรียนคุณธรรม เพื่อให้มีประสบการณ์ในพื้นที่จริง จะช่วยสร้างความเข้าใจความตระหนักและแรงบันดาลใจเพิ่มขึ้นได้

8. สร้างการรับรู้ให้แก่บุคคลภายนอก (ผู้ปกครอง ชุมชน เขตพื้นที่) โดยเชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม โครงการ โรงเรียนคุณธรรม ประชาสัมพันธ์โครงการ โรงเรียนคุณธรรมทุกครั้งที่การประชุมระดับจังหวัด เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ

ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการคัดเลือกแกนนำ ให้มั่นใจว่าเมื่อแกนนำได้รับการอบรมกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณแล้ว จะสามารถทำหน้าที่แกนนำได้อย่างดี แกนนำจะเป็นทั้งครูวิทยากรของโรงเรียน เพื่อจัดอบรมเพื่อนครู และนักเรียนแกนนำ และเป็นทีมงานของโรงเรียน ที่ช่วยให้การดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมสำเร็จตามเป้าประสงค์ของโรงเรียนได้

วิธีการ

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรพิจารณาความเหมาะสมของผู้ที่จะรับคัดเลือกเป็นแกนนำ และเมื่อแกนนำได้รับการอบรมตามหลักสูตรของมูลนิธิยุวสถิรคุณแล้ว ต้องมอบหมายงาน ให้โอกาส

ในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานตามความจำเป็นเพิ่มเติม ได้รับการเสริมแรงเชิงบวก และกำลังใจในการทำงานจากผู้บริหาร ร่วมวางแผนปฏิบัติงาน ประเมินความก้าวหน้าของงานในแต่ละช่วง และประเมินผลงานร่วมกัน การได้รับมอบหมายงานซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของโรงเรียน ที่ต้องการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ถือว่าเป็นการได้รับเกียรติ ได้รับการยอมรับจากผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงานจึงเป็นกลไกในการพัฒนาแก่นนำอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้งานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมประสบผลสำเร็จ

2. การคัดเลือกแก่นนำควรพิจารณาจากผู้ที่มิภาวะผู้นำ มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณธรรม มนุษย์สัมพันธ์ เป็นแบบอย่างที่ดี และสมาชิกในโรงเรียนให้การยอมรับ

3. พยายามสร้างทีมทำงานพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนให้กว้างขวาง แบ่งภาระรับผิดชอบงานให้ทั่วถึง สร้างการมีส่วนร่วม และผู้บริหารต้องติดตามให้คำปรึกษาแนะนำ และเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ

4. เตรียมสร้างแก่นนำรุ่นต่อไป เพื่อส่งต่อภารกิจการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมไปยังรุ่นต่อรุ่นอย่างต่อเนื่อง

5. นักเรียนแก่นนำควรแสวงหาโอกาสในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาตนเองด้านคุณธรรม อยู่เสมอ ควรพัฒนาความรู้ ความสามารถ และสร้างแรงจูงใจให้ตนเองในการเข้าร่วมงาน ประเมินความก้าวหน้าของงานที่ได้ปฏิบัติ สร้างทีมทำงานให้เข้มแข็ง แบ่งภาระรับผิดชอบงานให้ทั่วถึง ส่งต่อภารกิจให้แก่นนำรุ่นต่อไป และร่วมแสดงผลงานความสำเร็จ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

คุณธรรมอัตลักษณ์ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาใน โรงเรียน ได้จริง จะต้องได้มาจากการประชุมระดมความคิดของแต่ละกลุ่มบุคคล ได้แก่ กลุ่มนักเรียน กลุ่มครู และกลุ่มผู้บริหารทุกกลุ่ม มุ่งแก้ไขประเด็นปัญหาที่กลุ่มได้ค้นพบจากการระดมความคิด คุณธรรมอัตลักษณ์จึงประกอบด้วยคุณธรรมเป้าหมายของโรงเรียนและพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของทั้ง 3 ฝ่าย (นักเรียน ครู ผู้บริหาร) หลักสำคัญของการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนคุณธรรม คือ การแปลงคุณธรรมเป้าหมาย ให้เป็นจริยธรรมหรือพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ จึงใช้ตารางคุณธรรมอัตลักษณ์เป็นเครื่องมือแสดงเป้าหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมการกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับปัญหา สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงได้ ประการสำคัญต้องมุ่งแก้ไขปัญหานักเรียน เพื่อช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนเป็นหลัก โดยมีคุณธรรมเป้าหมายเป็นตัวกำกับทิศทางการปฏิบัติพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกกรณี โรงเรียนมี

ความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน โรงเรียนสามารถเชิญมาร่วมการระดมความคิดได้ เพื่อให้งานพัฒนาคุณธรรมขยายการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

วิธีการ

1. จัดประชุมระดมความคิดเฉพาะกลุ่ม กลุ่มครู กลุ่มนักเรียน และกลุ่มผู้บริหาร เพื่อค้นหาคุณธรรมเป้าหมาย และพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของแต่ละกลุ่ม

2. ในการระดมสมองเพื่อค้นหา “พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก” จะพิจารณาจากปัญหาสำคัญของโรงเรียนที่ต้องการแก้ไขหรือพิจารณาจากพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในโรงเรียน และกำหนด “คุณธรรมเป้าหมาย” เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ เป็นต้น คุณธรรมเป้าหมายที่มีการระบุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกไว้ด้วย จะเรียกรวมว่า “คุณธรรมอัตลักษณ์” โรงเรียนอาจกำหนดคุณธรรมเป้าหมายไว้ 3 ประการต่อรอบปี เพื่อความกระชับในการปฏิบัติโครงการคุณธรรมให้บรรลุเป้าหมาย และประเมินผลสำเร็จได้สะดวก ช่วยให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนชัดเจนมากยิ่งขึ้น คุณลักษณะของพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกควรมีดังนี้ 1) สอดคล้องกับคุณธรรมเป้าหมาย 2) พฤติกรรมต้องมีความชี้เฉพาะให้ชัดเจน 3) พฤติกรรมต้องสอดคล้องกับปัญหาที่ค้นพบ 4) พฤติกรรมต้องนำไปปฏิบัติได้จริง และ 5) พฤติกรรมต้องสามารถวัดและประเมินผลได้ โดยมีวิธีการกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกดังนี้ 1) ระดมความคิดโดยแต่ละกลุ่มแยกกันทำ 2) กำหนดจากปัญหาและสาเหตุ 3) จัดลำดับความสำคัญของปัญหา 4) เลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดมาจำนวนหนึ่ง และ 5) กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ต้องการให้เกิดขึ้นและสอดคล้องกับปัญหา และสาเหตุ

3. เมื่อจัดประชุมระดมความคิดครบทุกกลุ่มแล้ว ให้ผู้แทนกลุ่มผู้บริหาร ผู้แทนกลุ่มครู และผู้แทนกลุ่มนักเรียน นำคุณธรรมเป้าหมายและพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของทั้ง 3 ฝ่ายมาพิจารณาร่วมกันในกรณีที่คุณธรรมเป้าหมายมีความสอดคล้องตรงกันทั้ง 3 กลุ่ม ให้จัดทำตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนได้เลย “ตารางคุณธรรมอัตลักษณ์” หมายถึง การระบุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของคุณธรรมเป้าหมายแต่ละด้านที่โรงเรียนได้คัดเลือกไว้แล้ว โดยจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้บริหาร โรงเรียน กลุ่มครู และกลุ่มนักเรียน เพื่อให้แต่ละกลุ่มทราบที่ต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้างในแต่ละด้าน เช่น ความซื่อสัตย์ของครู ได้แก่ ไม่เบียดเบียนเวลาราชการ เข้าสอนตรงเวลา ความซื่อสัตย์ของนักเรียน ได้แก่ การไม่ลอกการบ้าน เป็นต้น เมื่อสรุปคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนได้แล้ว ให้จัดทำตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ แล้วประกาศให้ทุกฝ่ายรับทราบและดำเนินการให้บรรลุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่กำหนดไว้

4. ในกรณีที่คุณธรรมเป้าหมายของนักเรียนไม่ตรงกับคุณธรรมเป้าหมายของกลุ่มครู และกลุ่มผู้บริหาร ให้เลือกคุณธรรมเป้าหมายของนักเรียนเป็นคุณธรรมเป้าหมายของโรงเรียน และ

ให้ผู้บริหารและครูกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของผู้บริหารและครูรุ่นใหม่ (โดยคำนึงถึงปัญหาและสาเหตุของครู และผู้บริหาร) เพื่อบรรลุเป้าหมายในการมุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนเป็นหลักมีส่วนร่วมจนกว่าจะได้มาเป็นตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน กรณีคุณธรรมเป้าหมายที่ได้เข้ากันมากที่สุด ให้จัดเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไขเป็นลำดับแรก และจัดตามลำดับจนครบ 3 คุณธรรม

5. การประชุมค้นหาคุณธรรมอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้บริหาร ควรคำนึงถึงขนาดของสถานศึกษา เช่น กลุ่มผู้บริหารของสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง จะหมายถึง ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการหรือครูทำหน้าที่รอง/ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูทำหน้าที่รอง/ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และหัวหน้ากลุ่มสาระวิชา/แผนกวิชา เป็นต้น

6. ในรอบหนึ่งปี ผลจากการลงมือปฏิบัติจริงในการเลือกทำเพียง 3 คุณธรรม โดยเป้าหมายจะสามารถให้ผลครอบคลุมคุณธรรม 8 ประการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้ ด้วยเหตุที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดคุณลักษณะพึงประสงค์ของนักเรียนไว้ 8 ประการ เพื่อให้ นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทาง มยส. ก็มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกัน การจัดกิจกรรมในโรงเรียน เพื่อให้ นักเรียนบรรลุคุณลักษณะพึงประสงค์ยังคงจัดตามปกติตามความต้องการของโรงเรียน เพียงแต่วิธีการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มยส. จะแนะนำให้กำหนดเป้าหมายคุณธรรมเพียงปีละ 3 เรื่อง ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ 1) มีคุณธรรมเป้าหมายและพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกครบทั้ง 3 คุณธรรม 2) มีโครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุคุณธรรมเป้าหมายที่กำหนด และ 3) มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจากการทำครบทั้งสามคุณธรรม จะส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับคุณธรรมข้ออื่น ๆ ตามมาด้วย เช่น นักเรียนมีความรับผิดชอบ (เป็นคุณธรรมเป้าหมาย) ส่งการบ้านทุกครั้ง (เป็นพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก) จึงทำให้ผลการเรียนดีขึ้น (ค่าคะแนนสอบเป็นตัวชี้วัด) โรงเรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนได้ว่า นอกจากนักเรียนจะมีคุณลักษณะเรื่อง “ความรับผิดชอบ” แล้ว นักเรียนยัง “มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ ซื่อสัตย์ ต่อตนเอง มุ่งมั่นในการทำงาน” รวมทั้งมีคุณธรรมเรื่อง “มีความกตัญญู” ต่อพ่อแม่ที่ส่งเสียเลี้ยงดู ต่อครูอาจารย์ที่อบรมสั่งสอน เป็นต้น โดยสรุป การทำครบทุกชั้นตอนองค์ประกอบของทั้ง

3 คุณธรรมที่ได้กำหนดเป็นเป้าหมาย จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน อันจะนำไปสู่คุณธรรมข้ออื่น ๆ ที่โรงเรียนต้องการได้

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

คุณธรรมอัตลักษณ์เป็นเป้าหมายของการปฏิบัติงาน ในส่วนวิธีการเครื่องมือช่วยให้บรรลุเป้าหมายตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้แนะนำไว้ 4 วิธีการ ได้แก่

1. การจัดทำโครงการคุณธรรม
2. การเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งกันและกัน
3. การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม
4. การบูรณาการคุณธรรมในการจัดการเรียนรู้ และรวมทั้ง วิธีการอื่น ๆ ที่โรงเรียนได้

พิจารณาความเหมาะสมในการนำมาใช้เพิ่มเติมตามความต้องการของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4.1 การจัดทำโครงการคุณธรรม

โรงเรียนจะร่วมกันกำหนดวิธีการปฏิบัติงานให้บรรลุคุณธรรมเป้าหมายและพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกโดยใช้ “โครงการคุณธรรม” เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานเรียนรู้การสร้างคุณธรรมความดี ประการสำคัญคือ ต้องเป็นโครงการที่เด็กคิด เด็กเลือก เด็กทำ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติจริงอย่างเต็มที่ โดยอาจดำเนินการเป็นแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ภายใต้อำนาจหน้าที่ของโรงเรียน ตามความต้องการและบริบทของโรงเรียน

วิธีการ

1. ในการออกแบบโครงการคุณธรรมให้สอดคล้องกับคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ต้องคำนึงถึงปัญหาที่โรงเรียนต้องการปรับปรุงแก้ไข และวิธีการแก้ไขต้องสอดคล้องกับสาเหตุที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน โครงการคุณธรรมจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาของโรงเรียนได้ นอกจากนี้ควรน้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาใช้ในการจัดทำโครงการ กล่าวคือ ควรคำนึงถึงการประหยัด เรียบง่าย และเกิดประโยชน์สูงสุด

2. วิธีการที่กำหนดในโครงการคุณธรรม ควรพิจารณาจากพฤติกรรมที่โรงเรียนต้องการปรับเปลี่ยนแก้ไขอย่างเร่งด่วน วิธีการที่ใช้เพื่อแก้ไขต้องเป็นวิธีการเชิงบวก และมีแนวทางป้องกันพฤติกรรมเชิงลบไม่ให้เกิดขึ้น อีกทั้งส่งเสริมพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ต้องการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป เมื่อกำหนดวิธีการให้นักเรียนกำกับควบคุมตนเองในการทำกิจกรรมใด ให้คำนึงถึงกิจกรรมเกี่ยวเนื่อง เพื่อกำกับควบคุมสิ่งเร้ารอบตัวนักเรียนด้วย ทั้งนี้ เพื่อการเสริมสร้างแรงจูงใจ และลดสิ่งเร้าในเชิงลบ เช่น การแก้ปัญหานักเรียนอ้วน โครงการมีกิจกรรมควบคุมสิ่งเร้า แต่โรงอาหารของโรงเรียนขายขนมกรุบกรอบ อาหารรสหวาน-มันจัด ไม่มีประโยชน์ต่อนักเรียนหรือ

การแก้ปัญหาให้นักเรียนมาสาย ไม่ควรคิดกิจกรรมให้เฉพาะนักเรียนที่มาสาย ควรทำกิจกรรมกับนักเรียนทุกคน เป็นต้น

3. โครงการงานคุณธรรมที่ให้ผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ต้องเป็นโครงการที่เด็กคิดเด็กเลือก เด็กทำ มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้า และฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ควรเป็นโครงการที่ตรงตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของนักเรียน สามารถปฏิบัติได้จริง และต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อคุณภาพชีวิต

4. การออกแบบโครงการคุณธรรม ควรคำนึงถึงความสำคัญของโครงการคุณธรรม ซึ่งต้องมีคุณลักษณะสามารถแก้ไขปัญหาของโรงเรียนได้ องค์ประกอบของโครงการ ควรประกอบด้วย 1) ปัญหา 2) สาเหตุของปัญหา 3) วัตถุประสงค์ 4) กำหนดเป้าหมายของปัญหา 5) วิธีแก้ไขปัญหา 6) หลักธรรม/พระราชดำรัส/พระราชดำริ/คำสอนที่นำมาใช้ 7) คุณธรรมเป้าหมายและพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ต้องการบรรลุ 8) ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการและวิธีการประเมินผล 9) ชื่อโครงการ 10) คณะผู้รับผิดชอบ และ 11) ที่ปรึกษา

5. ทุกโครงการของโรงเรียนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณธรรมได้ทั้งสิ้น ทั้งโครงการทางวิชาการในชั้นเรียน กิจกรรมในการพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมในชมรมต่าง ๆ เป็นต้น โรงเรียนควรบูรณาการ โครงการ/กิจกรรมที่โรงเรียนเคยทำอยู่แล้ว เข้ากับโครงการตามแนวทางการดำเนินงานของมูลนิธิยุวสถิรคุณ เพราะจะทำให้งานสำเร็จไปด้วยกัน และอาจออกแบบโครงการคุณธรรมใหม่เพิ่มเติมตามความจำเป็น เพื่อให้ให้นักเรียนมีโอกาสฝึกฝนคุณลักษณะที่ดีให้ครบตามที่กำหนดไว้ในคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

6. โรงเรียนควรกำหนดตัวชี้วัดของแต่ละโครงการย่อย เพราะผลผลิตของโครงการย่อยหลาย ๆ โครงการจะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการหลักของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4.2 การเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งกันและกัน

การพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน ครู และผู้บริหาร จำเป็นต้องกระทำตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำสม่ำเสมอ การเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งกันและกัน จึงเป็นอีกวิธีการที่ช่วยให้บรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

วิธีการ

1. การเป็นแบบอย่างที่ดีในโรงเรียนคุณธรรม เป็นกิจกรรมที่ทำทั้งในการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนทั้ง ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ต้องมีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่และวินัยของโรงเรียน เช่น เข้าห้องเรียนตรงเวลา แต่งกายเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความกตัญญูทวาทิตต่อบิดามารดา มีสัมมาคารวะต่อผู้สูงอายุ มีจิตอาสาในชุมชน เป็นต้น

2. กลไกสำคัญที่ช่วยสร้างแบบอย่างที่ดีใน โรงเรียน คือ การสร้างแรงจูงใจและการสร้างแรงกระตุ้น ได้แก่ 1) การสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนมีพลังที่จะช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพซึ่งกันและกัน ให้โอกาส ให้ความช่วยเหลือ ยกย่อง ชื่นชม และมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน มีความเป็นธรรมเท่าเทียมกัน 2) การสร้างแรงกระตุ้น โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคนรู้สึกว่าการสร้างแบบอย่างที่ดีเป็นความรับผิดชอบ ให้ปฏิบัติตนมีความสุข สนุกกับงานของโรงเรียน โดยให้กำลังใจ จริงใจ เอาใจใส่และให้คำปรึกษา 3) การคัดสรรเลือกแบบอย่างที่ดี มีการประกาศยกย่อง ชื่นชม ให้รางวัลเสริม 4) กระตุ้นให้เกิดการเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยการส่งเสริม สนับสนุน เชิดชู ยกเป็นตัวอย่างให้สาธารณชนรับรู้อำนาจ

3. โรงเรียนควรส่งเสริมให้เกิดแบบอย่างที่ดีเพิ่มขึ้นอยู่เสมอ เช่น กำหนดให้ทุกคนร่วมกิจกรรมของโรงเรียนคุณธรรมอย่างพร้อมเพรียง และกำหนดกิจกรรมการสร้างแบบอย่างที่ดีไว้ในแผนปฏิบัติงาน เป็นต้น

4. การเสริมแรงทางบวกของผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ นักเรียนแกนนำ จะช่วยกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติเห็นความสำคัญและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร เช่น การยกย่องชมเชยผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ต่อสาธารณชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม

ขั้นตอนที่ 4.3 การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มีความสำคัญต่อจิตใจของนักเรียน ครูผู้สอนและผู้เข้ามาในโรงเรียน สภาพแวดล้อมที่สะอาด ร่มรื่น ช่วยทำให้จิตใจแจ่มใส มีทัศนคติเชิงบวกเกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน และผู้เกี่ยวข้องที่เข้ามาในโรงเรียนจะรับรู้บรรยากาศของโรงเรียนคุณธรรมที่ส่งผลให้เกิดความชื่นชมและยอมรับโรงเรียน

วิธีการ

1. จัดสภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจ โดยน้อมนำพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ว่า “ครูรักเด็ก เด็กรักครู” “ให้นักเรียนมีน้ำใจช่วยเหลือกัน” “นักเรียนมีความสามัคคีต่อกัน” มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในโรงเรียน ให้มีบรรยากาศให้ร่มรื่น สะอาด สวยงาม ปลอดภัยมีป้ายแสดง “คุณธรรมอัตลักษณ์” ของโรงเรียนอย่างชัดเจน และควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

3. จัดห้องเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดน่าอยู่ และมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน

4. จัดสภาพแวดล้อมทางสัมพันธภาพ โดยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน ครูรักและเมตตานักเรียน นักเรียนรักและเคารพครู เพื่อนรักและสามัคคีกัน รุ่นพี่-รุ่นน้องมีสัมมาคารวะ บุคลากรในองค์กรมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ผู้บริหารใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข และโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน

5. ตัดป้ายประชาสัมพันธ์ ทั้งแนวทางและผลงานของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระบรมราโชบายของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร การใช้เสียงตามสาย การใช้วีดิทัศน์เสนอเรื่องเด่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเผยแพร่ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4.4 การบูรณาการคุณธรรมในการจัดการเรียนรู้

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า โครงการของโรงเรียนทุกโครงการสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณธรรมได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการ/กิจกรรมในชั้นเรียนมีความสำคัญที่สุด การบูรณาการคุณธรรมในการเรียนการสอนจะช่วยให้กิจกรรมในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมมีความต่อเนื่อง เป็นการฝึกอุปนิสัยที่ดีให้กับนักเรียน ได้ตลอดเวลา ได้ฝึกจินตคิดเป็นนิสัย เมื่อจบการศึกษาแล้วยังมีอุปนิสัยที่ดีติดตัวไปตลอด และทำให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมเกิดความยั่งยืน มีโอกาสฝึกนักเรียนรุ่นต่อรุ่นอย่างไม่ขาดตอน ถือเป็นความสำเร็จของโรงเรียนอย่างยั่งยืน

วิธีการ

1. สร้างความตระหนักให้ครูผู้สอน เห็นความสำคัญของการบูรณาการคุณธรรมในการจัดการเรียนรู้ นอกจากการสอนเนื้อหาสาระวิชาแล้ว ครูผู้สอนทุกคนต้องอบรมสร้างนิสัยให้นักเรียนเป็นคนดีควบคู่กันไปด้วยเสมอ ไม่สามารถแยกส่วนได้ ดังนั้น ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนสามารถที่จะกำหนดคุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนไว้ในหัวข้อใหญ่ ๆ 4 หัวข้อ ซึ่งมีอยู่แล้วในแผนการจัดการเรียนรู้ คือ 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสามารถที่จะบูรณาการคุณธรรมไว้ได้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2. การบูรณาการคุณธรรมในการจัดการเรียนรู้ ทำได้หลายลักษณะ ได้แก่ 1) การนำคุณธรรมจริยธรรมไปเป็นสาระการเรียนรู้ 2) การบูรณาการเชิงเนื้อหาสาระเชื่อมโยงกัน เช่น การสอนเรื่องความซื่อสัตย์ในวิชาคณิตศาสตร์เรื่องการทอนเงินผิด หรือการสอนเรื่องความซื่อสัตย์ในวิชาพลศึกษา เรื่องการเคารพและยอมรับกติกา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย 3) การบูรณาการความรู้แนวคิดกับคุณธรรม เช่น การเล่านิทานคุณธรรมความเชื่อ แนวคิดหลักธรรมคำสอนทางศาสนา

4) การบูรณาการคุณธรรมกับการปฏิบัติ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการสร้างสื่อสารสนเทศต่าง ๆ โดยสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมไว้ 5) การบูรณาการคุณธรรมกับชีวิตจริงของผู้เรียน เช่น การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การฝึกหัดกิจกรรมในชมรม/ชุมนุมของโรงเรียน ชมรมวิชาชีพในวิทยาลัย การจัดทำแผนของโครงการพัฒนาคนดี 5 และคนเก่ง 5 ขององค์การ นักวิชาชีพในอนาคตแห่งประเทศไทย (อวท.) เป็นต้น

3. ขั้นตอนง่าย ๆ ของการบูรณาการคุณธรรมเข้าไว้ในการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนสามารถบูรณาการคุณธรรมไว้ในโครงการ/โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนที่กำลังทำ เนื่องจาก โครงการ/โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ย่อมมีการวัดและประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เมื่อโรงเรียนเพิ่มตัวชี้วัดด้านคุณธรรมเข้าไป เช่น เพิ่มคำถามว่า “ทำโครงการนี้สำเร็จ ใช้คุณธรรมอะไรบ้าง” โครงการ/โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ก็เป็นโครงการคุณธรรม สามารถช่วยในการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนได้ เช่น นักเรียนที่ฝึกกีฬาอย่างสม่ำเสมอ เป็นการฝึกคุณธรรมเรื่องอะไรบ้าง (ความมีวินัยในตนเอง ความอดทน) เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 ลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน)

การลงมือปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด หลังจากที่ได้คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนแล้ว โรงเรียนต้องเร่งลงมือปฏิบัติทันที และต้องกระตุ้นสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการปฏิบัติทั้งโรงเรียน

วิธีการ

1. น้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรมาใช้ เช่น “ทำอย่างมีความสุข” “ทำตามลำดับขั้นตอน” เพื่อเป็นหลักคิดในการลงมือปฏิบัติ

2. นำหลักการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมมาใช้ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้มีการทำทั้งโรงเรียน 2) ให้ทั้งโรงเรียนทำอย่างมีส่วนร่วมโดยร่วมมือกันทำ 3) ทำจากล่างขึ้นบน โดยให้ความสำคัญกับความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก และ 4) โรงเรียนต้องทำอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ จึงจะประสบความสำเร็จ ยั่งยืนตลอดไป

3. ประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เมื่อจัดทำคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนแล้ว ให้ประกาศตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนให้รู้ทั่วกัน และแบ่งงานความรับผิดชอบทั่วกัน

4. วางแผนสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย โดยใช้แผนพัฒนาโรงเรียน และแผนปฏิบัติการ เป็นเครื่องมือกำกับการปฏิบัติการ เพื่อช่วยให้เกิดความร่วมมือกันในโรงเรียน

5. จัดทำโครงการคุณธรรม บูรณาการการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชั้นเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่กันและกัน และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

6. สร้างกลไกการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 6 สร้างกลไกการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม

กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ มีเครื่องมือสำคัญที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อน โรงเรียนคุณธรรมที่ช่วยให้โรงเรียนประสบความสำเร็จดังต่อไปนี้

วิธีการ

ขั้นตอนที่ 6.1 การวางแผนของโรงเรียนคุณธรรม

กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ได้แก่ การกำหนดนโยบายและประกาศให้ทุกคนทราบ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม โดยจัดทำแผน (แผนพัฒนาโรงเรียนและแผนปฏิบัติการ) ให้รองรับการดำเนินงานตามนโยบายให้เป็นรูปธรรมนอกจากนี้ ผู้บริหารควรจัดทีมทำงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมขึ้น ให้มีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน ช่วยติดตามการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินความก้าวหน้า และความสำเร็จของงาน โรงเรียน ควรพัฒนาศักยภาพของครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ให้โอกาสได้ทำงาน มอบหมายงานอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาความรู้ความสามารถทักษะในการปฏิบัติงาน และช่วยให้แกนนำสามารถสร้างทีมงานร่วมกันได้ ผู้บริหารควรติดตาม เสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ และให้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 6.2 การสร้างการมีส่วนร่วม

ผู้บริหารต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม ควรให้โอกาสทุกกลุ่มในการให้ข้อมูล ให้คำแนะนำ ให้โอกาสร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมชื่นชมความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

ขั้นตอนที่ 6.3 การส่งเสริมสนับสนุนและเสริมแรง

การเสริมแรงเชิงบวกที่ผู้บริหารเลือกใช้ ทั้งการชมเชย ยกย่อง ให้เกียรติ ให้โอกาสร่วมงาน จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมให้การขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมเป็นไปอย่างอบอุ่น เป็นกันเอง และเพิ่มแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานได้

ขั้นตอนที่ 6.4 การนิเทศติดตามโรงเรียนคุณธรรม

ระบบการนิเทศติดตามโรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ มีจุดประสงค์เพื่อเยี่ยมชมการดำเนินงานของกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม และการปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการ

คุณธรรม มุ่งให้คำปรึกษาแนะนำและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งโรงเรียน โดยนิเทศอาสาจะรับฟังความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามชมการปฏิบัติงานจริงในโรงเรียน ให้คำปรึกษา แนะนำตามความจำเป็นเมื่อโรงเรียนต้องการ ให้ความช่วยเหลืออย่างกัลยาณมิตร เป็นกำลังใจให้โรงเรียน สนับสนุนการสร้างทีมทำงานนิเทศภายในของโรงเรียน และจัดการนิเทศติดตามโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ร่วมถอดบทเรียนความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เพื่อนำไปขยายผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้ทั่วถึง ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ พบว่า ระบบการนิเทศติดตามโรงเรียนคุณธรรม เป็นกลไกและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมบรรลุผลสำเร็จโรงเรียนควรจัดให้มีการติดตามนิเทศภายใน เพื่อร่วมเตรียมความพร้อมของการปฏิบัติงาน รับฟังความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยแก้ไข ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน ติดตามเป็นกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ร่วมประเมินผล และถอดบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 6.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในโลกรของการทำงานสมัยใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลพัฒนาประสิทธิภาพของการทำงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกิจกรรมหนึ่งในระบบการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การค้นหา สร้าง รวบรวม กลั่นกรอง และจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการใช้ข้อมูลสามารถเข้าถึงข้อมูลนั้นได้ตลอดเวลา ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องต้องเรียนรู้ในการสร้างระบบ และใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยให้สามารถดึงความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงานมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้งเคล็ดลัดการปฏิบัติงาน เทคนิคการทำงาน เทคนิคการแก้ปัญหาและปัจจัยที่ส่งให้ประสบความสำเร็จ เป็นต้น ข้อมูลที่ได้จากเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะนำมาจัดให้เป็นระบบเพื่อช่วยให้เข้าถึงข้อมูลสะดวกและนำไปใช้ได้ง่าย

วิธีการ

1. จัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มบุคคล ได้แก่ กลุ่มครู กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มชุมชน และกลุ่มเครือข่ายผู้บริหาร เป็นต้น เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น โดยอาจประชุมแบบปกติ หรือผ่านการสื่อสารทางไกลรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรวบรวมผลการปฏิบัติงาน ความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จรูปแบบต่าง ๆ ในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

2. สร้างระบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนคุณธรรม โดยนำข้อมูลความรู้ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาพัฒนาเป็นฐานข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อประโยชน์และความ

สะดวกในการนำไปใช้รวมทั้งจัดข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อใช้ประโยชน์พัฒนาโรงเรียนคุณธรรมต่อไป และจัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้รอบใหม่ หมุนเวียนไปตลอด

3. รวบรวมผลงานของกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม และโครงการคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จดีเด่น จัดเป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) เพื่อใช้ขยายผลให้กับโรงเรียนคุณธรรมเครือข่าย

4. รวบรวมรายชื่อครูและนักเรียนที่มีผลงานดี มีความชำนาญ เชี่ยวชาญในการทำโครงการคุณธรรมหรือกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จ เพื่อพัฒนาศักยภาพเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และผลักดันให้สร้างสรรค์นวัตกรรมด้านการพัฒนาคุณธรรมมากขึ้น

5. จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมจะช่วยขยายผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม และยกระดับมาตรฐานกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 6.6 การประเมินผล

โรงเรียนมีคุณธรรมอัตลักษณ์ ทำหน้าที่เป็นเป้าหมายของการปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรมมีโครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือ เพื่อบรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติ รวมทั้งการสร้างแบบอย่างที่ดี การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม และการบูรณาการคุณธรรมในชั้นเรียนครบทุกประการแล้ว โรงเรียนต้องจัดทำประเมินผล เพื่อให้ทราบผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนไปในทิศทางที่ดีขึ้นหรือไม่

วิธีการ

1. โรงเรียนต้องทำความเข้าใจกับตัวชี้วัดโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ จำนวน 7 เรื่อง เพื่อพิจารณากิจกรรมที่จะกระทำให้สอดคล้องกับคุณธรรมอัตลักษณ์ และกำหนดตัวชี้วัดที่เหมาะสมที่จะใช้วัดหรือประเมินผลที่จะเกิดขึ้น

2. กำหนดตัวชี้วัดย่อยของโครงการคุณธรรม และ/หรือ กิจกรรมคุณธรรมที่โรงเรียนกำหนดขึ้น เพื่อพิจารณาความสอดคล้องที่จะส่งผลให้เกิดตัวชี้วัดหลักของโรงเรียนคุณธรรมตามแนวทางของมูลนิธิยุวสถิรคุณ เช่น ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ 1) จำนวนนักเรียนที่มาโรงเรียนทันเวลา และ 2) จำนวนนักเรียนที่ส่งการบ้านทุกครั้ง โดยมีตัวชี้วัดหลัก ได้แก่ จำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น

3. โรงเรียนควรถูกกำหนดวิธีการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลให้เหมาะสม สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของโรงเรียน เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม เป็นต้น

4. โรงเรียนควรประเมินความก้าวหน้าของงานตามช่วงระยะเวลาที่ต้องการ และนำผลที่ได้จากการประเมินความก้าวหน้าไปปรับปรุงแผนปฏิบัติการให้มีความเหมาะสมมากขึ้น ส่วนการประเมินผลสรุปเมื่อครบปี สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนปฏิบัติการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมในรอบปีต่อไป

5. ควรให้โอกาสทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการ/กิจกรรมของตัวเอง และเป็นการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในโรงเรียนอย่างทั่วถึง

6. แบบฟอร์มการประเมินตนเองของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนสามารถใช้เพื่อการวางแผนในช่วงเริ่มต้นงาน และใช้เพื่อปรับปรุงแผนปฏิบัติงานให้ทันต่อเหตุการณ์ในระหว่างดำเนินงาน แบบประเมินตนเองจะช่วยให้โรงเรียนทราบจุดแข็ง จุดที่ควรปรับปรุงในการดำเนินงาน และทำให้ทราบจุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียนคุณธรรมที่ควรนำไปขยายผล ทั้งนี้ การใช้แบบประเมินตนเองของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จะเป็นไปตามความต้องการของโรงเรียนเองที่จะใช้แบบประเมินตนเองเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

ขั้นตอนที่ 6.7 การถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน หมายถึง การทบทวนประสบการณ์และการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานจริงในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม โดยทบทวนสิ่งที่ปฏิบัติ ทำความเข้าใจ สรุปความรู้ วิเคราะห์เหตุและปัจจัย ที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การถอดบทเรียนเป็นวิธีการช่วยให้โรงเรียนเรียนรู้จากความสำเร็จหรือความผิดพลาดในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา เพื่อประโยชน์ในการสรุปบทเรียนที่เป็นรูปธรรมที่ได้จากกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ทั้งผลการดำเนินงานตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนซึ่งเป็นเป้าหมาย และปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ และกระบวนการทำงานแบบใหม่ ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริง โดยไม่ได้คาดหมายล่วงหน้า ทั้งกระบวนการที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน และกระบวนการที่พึงระมัดระวังในการปฏิบัติงานต่อไป

1. กำหนดแนวปฏิบัติของโรงเรียนให้มีการทบทวนวิเคราะห์หลังการปฏิบัติงาน (After action review) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติงานแต่ละครั้งหรือแต่ละกิจกรรมตามความต้องการของโรงเรียน เพื่อนำข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) มาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานครั้งต่อไป รวมทั้ง เป็นการกระตุ้นให้คณะทำงานเกิดความตื่นตัว และรู้สึกผูกพันอยู่กับงาน ติดตามปรับปรุงการทำงานแต่ละครั้งอย่างต่อเนื่อง

2. มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้คณะทำงานแต่ละเนืง ๆ เพื่อมีเวลาในการเตรียมความพร้อมในการถอดบทเรียน ทั้งการวางแผนงาน กระบวนการทำงาน กิจกรรมและเป้าหมาย เครื่องมือ วิธีการปฏิบัติบทบาทของผู้เข้าร่วมงาน ขอบเขตของงาน และผลงานที่ต้องการ เป็นต้น

3. โรงเรียนควรจัดให้มีการถอดบทเรียนของกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมและโครงการคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จ ควรวิเคราะห์ผลงานที่เกิดขึ้นจริง เปรียบเทียบกับผลที่โรงเรียนคาดหวังไว้ เพื่อทราบสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และผลงานที่เกิดขึ้นจริง รวมทั้ง วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เพื่อทราบว่า ผลงานที่เกิดขึ้น เกิดอย่างไร มีปัจจัยอะไรเสริมหนุนหรือขัดขวาง

4. หลังจากการถอดบทเรียนทุกเรื่อง ควรสังเคราะห์บทเรียนที่ได้รับ ทั้งการวางแผน กระบวนการทำงาน กิจกรรมและเป้าหมาย ฯลฯ เพื่อรู้ว่าสิ่งใดที่ควรทำต่อไป สิ่งใดที่ควรละเว้น สิ่งใดที่ควรนำมาปรับปรุงก่อนนำไปทำต่อไป และสรุปข้อเสนอแนะ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 6.8 การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์จะช่วยขยายผลการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียง ช่วยให้รู้วิธีการในการปฏิบัติงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้ความร่วมมือในส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมให้แก่เยาวชนของประเทศ

1. โรงเรียนจัดประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลงานทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ใช้สังคมออนไลน์สร้างเครือข่าย และสื่อวีดิทัศน์ จัดกิจกรรมหน้าเสาธง จัดสื่อตามสายในโรงเรียน

2. บูรณาการกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมสอดแทรกไว้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

3. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับต่าง ๆ จัดกิจกรรมพูดคุย เล่าสู่กันฟัง ในกลุ่มย่อยต่าง ๆ จัดนิทรรศการทั้งภายในภายนอกโรงเรียน จัดประชุมสัมมนาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่าย ให้ความร่วมมือในการจัดสัมมนา รายงานนวัตกรรมโรงเรียนคุณธรรมที่จัดขึ้นในระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

4. เตรียมความพร้อมให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพัฒนาคุณธรรม โดยจัดหาวิทยากรที่มีความสามารถในการนำเสนอผลงานความสำเร็จ และเตรียมข้อมูลการรายงานที่กระชับและชัดเจน สะดวกในการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อโรงเรียนได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพัฒนาคุณธรรม

3.9 แนวทางดำเนินงานและระยะเวลาพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

กิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ควรมีระยะเวลาดำเนินงานประมาณ 1 ปี เมื่อมีการประเมินผลการปฏิบัติครบรอบปีแล้ว จะนำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนของรอบ มีดังนี้ (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2560ก, หน้า 33 - 36)

ตาราง 2 แนวทางดำเนินงานและระยะเวลาพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

กิจกรรม	ระยะเวลา
<p>1. กิจกรรมสร้างการรับรู้และการพัฒนาศักยภาพครูแกนนำและนักเรียนแกนนำเป็น การอบรมเชิงปฏิบัติการให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาโรงเรียน คุณธรรมประกอบด้วย</p> <p>1.1 การประชุมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ผู้บริหาร ครู เขตพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง</p> <p>1.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ</p> <p>1.3 การจัดให้ครูและนักเรียนแกนนำไปศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ</p> <p><u>แนวปฏิบัติ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารโรงเรียนเข้ารับฟังวัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนาเข้าสู่โรงเรียน คุณธรรม และนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง - ผู้บริหารโรงเรียนส่งรายชื่อครูแกนนำเข้าอบรมเชิงปฏิบัติการ ที่ต้นสังกัดจัดขึ้น - ผู้บริหารโรงเรียนส่งรายชื่อนักเรียนแกนนำเข้าอบรมเชิงปฏิบัติการที่ต้นสังกัดจัดขึ้น หรือโรงเรียนจัดขึ้น โดยครูแกนนำที่ผ่านการอบรมแล้วเป็นวิทยากร ผู้บริหาร โรงเรียนนำผู้แทนครูและผู้แทนนักเรียนไปศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ ที่ต้นสังกัดจัดขึ้น หรือโรงเรียนดำเนินการเอง 	เดือนที่ 1 - 2
<p>2. กิจกรรมการจัดทำแผนและโครงการคุณธรรม</p> <p>2.1 ผู้บริหารและครูแกนนำพัฒนาแผนงานคุณธรรมและโครงการคุณธรรมขึ้นใน โรงเรียน โดยมีนักเรียนแกนนำเป็นทีมงานปฏิบัติ ร่วมกับนักเรียนทั้งโรงเรียน</p> <p>2.2 ทุกคนในโรงเรียนร่วมกันลงมือปฏิบัติโครงการคุณธรรม ที่ร่วมกันคิด ร่วมแก้ปัญหา ปรับปรุงแผน และประเมินผลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนบรรลุ ผลสำเร็จ</p> <p>2.3 ทุกคนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม</p> <p>2.4 พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาเป็นโรงเรียนคุณธรรม</p>	เดือนที่ 2 - 12

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม	ระยะเวลา
แนวปฏิบัติ	
<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งคณะทำงานและมอบหมายงาน - ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมคณะทำงานพัฒนาแผนงานคุณธรรมของโรงเรียน - โรงเรียนประชุมกำหนดคุณธรรมเป้าหมายและระบุพฤติกรรมบ่งชี้ - แต่ละกลุ่มจัดประชุมระดมสมองเพื่อจัดทำโครงการคุณธรรม - ผู้บริหารโรงเรียนกำกับติดตามให้คำปรึกษาหารือในการลงมือปฏิบัติ - ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมประเมินผลการปฏิบัติโครงการคุณธรรมเป็นช่วง ๆ แล้วปรับปรุงแผน แก้ไขปัญหาให้คล่องเชิงบวก 	
3. กิจกรรมนิเทศติดตาม	ประมาณเดือนที่
3.1 โรงเรียนควรจัดให้มีคณะทำงาน/นิเทศภายในไปติดตามเยี่ยมชมการปฏิบัติโครงการคุณธรรมของแต่ละกลุ่มเพื่อให้คำปรึกษาหารือ	4, 8, 11
3.2 กรณีเป็นโรงเรียนในโครงการของกระทรวงศึกษาธิการจะมีศึกษานิเทศก์ของต้นสังกัดติดตามนิเทศ	
3.3 โรงเรียนในโครงการของ มยส. จะมีนิเทศอาสาของ มยส. ไปนิเทศภายนอก	
แนวปฏิบัติ	
<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งคณะทำงานนิเทศติดตามภายในและมอบหมายงาน - ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมคณะทำงานพัฒนาแผนการนิเทศติดตามภายในเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานและกำหนดตัวชี้วัดของโรงเรียนและจัดให้มีการประชุมหารือผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอตลอดปี - โรงเรียนประสานงานกับนิเทศอาสาของต้นสังกัด 	
4. กิจกรรมรายงานความก้าวหน้า	เดือนที่ 6,12
4.1 จัดประชุมนำเสนอรายงานความก้าวหน้ารอบ 6 เดือน	
4.2 จัดประชุมนำเสนอรายงานผลสำเร็จครบรอบปี	
แนวปฏิบัติ	
<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมเตรียมนำเสนอรายงานความก้าวหน้ารอบ 6 เดือน และเมื่อครบรอบปี - โรงเรียนนำเสนอผลงานความสำเร็จในเวทีที่ต้นสังกัดจัดขึ้น 	
5. กิจกรรมประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในโรงเรียน	
5.1 จัดเก็บข้อมูลและประเมินผลการดำเนินงานโครงการคุณธรรมตามที่กำหนดไว้ในโครงการ	

ตาราง 2 (ต่อ)

กิจกรรม	ระยะเวลา
5.2 ประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในภาพรวมของโรงเรียน	
แนวปฏิบัติ	
- ผู้บริหารโรงเรียนประชุมรวบรวมผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ ทุกโครงการ/โครงการงาน เพื่อสะท้อนการปฏิบัติคุณธรรมความดีร่วมกัน	
- โรงเรียนจัดประเมินผลพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง	
6. การบริหารจัดการกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม	
6.1 ผู้บริหารวางแผนการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม	
6.2 แต่งตั้งคณะทำงาน/ผู้รับผิดชอบ	
6.3 ติดตามงาน แก้ไขปัญหา ประสานงานกับนิเทศอาสาศา	
6.4 ให้มีการประเมินผล โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ต้องการ	
แนวปฏิบัติ	
- ผู้บริหารโรงเรียนสร้างการมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงาน กำหนดตัวชี้วัด กำกับติดตามการปฏิบัติงาน แก้ไขปัญหา และประเมินผล	
- ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม	
- ผู้บริหารโรงเรียนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน	

ที่มา : ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2560ก, หน้า 34

4. การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.1 บริบทการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 คู่อรับผิดชอบการจัดการศึกษา ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ ตามที่กำหนดในกฎหมาย ให้สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา โดยปฏิบัติงานตามแนวนโยบายรัฐบาล จุดเน้นการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษา ยุทธศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด

อำเภอเสนา มีจำนวนสถานศึกษาที่ต้องรับผิดชอบทั้งสิ้น 161 แห่ง มีนักเรียน จำนวน 25,426 คน ดังนั้นตามแผนบริหารราชการแผ่นดินที่กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานในการดำเนินการตามนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิตในนโยบายด้านการศึกษา ในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีหน้าที่ในการสนองนโยบายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแผนบริหารราชการแผ่นดิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ยังได้กำหนดให้โรงเรียนในสังกัด และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร่วมกันในการดำเนินการในส่วนของนโยบายด้านอื่น ๆ เพื่อสนองตอบและสอดคล้องเชื่อมโยงกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วย ได้แก่ พัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุม ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และมีคุณภาพพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาระบบบริหารจัดการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้ร่วมกับคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่ม ศึกษานิเทศก์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ตัวแทนผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด ตัวแทนครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมระดมความคิดจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางและเป็นกลไกในการผลักดันขับเคลื่อนการดำเนินงานในบทบาทหน้าที่และภารกิจในความรับผิดชอบ ให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมองค์กร วัฒนธรรมองค์กร กลยุทธ์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัดและเป้าหมาย โครงการ/กิจกรรม/งบประมาณ โดยมีกลุ่มงานและผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละกลยุทธ์/โครงการ/กิจกรรม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2, 2560, หน้า 1 - 4)

บทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงานในการนำนโยบายโครงการโรงเรียนคุณธรรมสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ได้แก่

1. กำหนดในแผนปฏิบัติงานประจำปี 2560 ในส่วนของพันธกิจ ข้อที่ 2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการกลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นิเทศติดตามผลและรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามโครงการ โรงเรียนคุณธรรม

4. ฝึกอบรมให้ผู้บริหารและครูมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ เทคนิค และทักษะในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม
5. ชี้แจงทำความเข้าใจกับสถานศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม
6. นิเทศติดตามผลและรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ฉันทฎิภา ลิ้มเฉลิม (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่า มีสภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก สำหรับด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมวิถีพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านการเรียนการสอน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน อยู่ในระดับปานกลาง 2) สภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านกิจกรรมวิถีพื้นฐานวิถีชีวิต มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้กล่าวถึงปัญหาที่สำคัญ คือ สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม ผู้ปกครองไม่อนุญาตให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการผลิตสื่อทางพระพุทธศาสนาขาดความน่าสนใจ ขาดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรม ผู้ปกครองไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อม ควรมีการประสานงานกับวิทยากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง ควรสนับสนุนให้ครูเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องหลักธรรมอย่างต่อเนื่องหน่วยงานหลัก ควรมีงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา ควรจัดกิจกรรมโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

ทองย้อม สาครสูงเนิน (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากร ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูและผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มหาสารคาม เขต 2 มีระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมทั้ง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มาก 2) ครูและผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีสถานภาพและระดับการศึกษาต่างกันมีระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่แตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะพฤติกรรมด้านการครองตน ควรมีการจัดโครงการฝึกอบรม ธรรมะสำหรับบุคลากร การจัดโครงการอบรมการดำรงชีวิตแบบพอเพียงสำหรับครอบครัวบุคลากร ในสถานศึกษา และควรมีการศึกษาดูงานร่วมกันของบุคลากรพฤติกรรมด้านการครองคน ควรมีการจัดโครงการฝึกทักษะการมีมนุษยสัมพันธ์ มีการฝึกอบรมทักษะการเป็นผู้นำและการให้ขวัญและ กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน พฤติกรรมด้านการครองงาน ควรจัดอบรม สัมมนาเพื่อเพิ่มทักษะใน การปฏิบัติงานแก่บุคลากร เพิ่มความรู้ทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย และส่งเสริมความก้าวหน้าใน การทำงานแก่บุคลากร

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเตรียมการ มีการหาที่ปรึกษา การเตรียมบุคลากร และกำหนดเป้าหมาย ปัญหาด้านการ เตรียมนักเรียนคือ นักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ด้านการเตรียมผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองมีภารกิจไม่ให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ และด้านการเตรียมบุคลากร คือ ขาดความ เข้าใจในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 2) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มีการจัด หลักสูตรสถานศึกษา มีการจัดแนวการจัดการเรียนรู้ ปัญหา : การเตรียมกิจกรรมนักเรียน คือ ครู ขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธและขาดงบประมาณ 3) ด้านการ ดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา มีการจัดการพัฒนาครูและบุคลากรตามระบบ ไตรสิกขา ปัญหา : การขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการนิเทศดูแลใกล้ชิด มีลักษณะ ความเป็นกัลยาณมิตร ปัญหา : ขาดการนิเทศดูแลใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง 5) ด้านการปรับปรุงพัฒนา ต่อเนื่อง มีการนำข้อมูลในการบริหารด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ด้านนี้ไม่พบ ปัญหา และ 6) ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีการประเมินเมื่อสิ้นสุด แผนปฏิบัติ นำการเผยแพร่หรือรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ โดยการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ ด้านนี้ ไม่พบปัญหา

รัตนภรณ์ ชาญไวยวิทย์ (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความสำเร็จของ โครงการคุณธรรม : การวิจัยพุทธศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” 1) ด้านการได้มาของโครงการ พบว่า ทั้ง 3 โครงการ มีการคิดและเลือกหัวข้อเรื่องโดยนักเรียนเอง มีการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ จาก การสำรวจสภาพปัญหาและกำหนดวัตถุประสงค์ มีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วยหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ 4 ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และสาราณียธรรม 6 โดยบูรณาการกับพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ ในทุกขั้นตอนของกิจกรรม นักเรียนที่ร่วมทำโครงการเคยได้มีการอบรมการทำโครงการคุณธรรมก่อนเริ่มดำเนินโครงการมีการแบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสม และได้รับคำแนะนำจากครูและพระที่ปรึกษาโครงการ 2) ด้านการดำเนินโครงการพบว่า ทั้ง 3 โครงการ นักเรียนมีการจัดทำร่างโครงการด้วยตนเองตามคู่มือการทำโครงการ สร้างผังมโนทัศน์ การปฏิบัติตามโครงการตามกิจกรรมตามที่ได้กำหนด มีการนำเสนอโครงการ สรุปผลการปฏิบัติโครงการทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ และการเขียนรายงานเพื่อสรุปการดำเนินโครงการคุณธรรมทั้งหมดเพื่อส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบ 3) ด้านผลที่เกิดจากโครงการ พบว่า นักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมหลักตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ และคุณธรรมแฝงอื่น ๆ การได้ทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การตระหนักถึงปัญหาและพัฒนาสังคม การพัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนากระบวนการคิด พัฒนาทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้กระบวนการทำโครงการคุณธรรม ค้นพบและเรียนรู้มิตรภาพระหว่างเพื่อน เกิดความสุขและความภูมิใจจากการทำโครงการคุณธรรม และฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนได้เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู บัณฑิตที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ทั้ง 3 โครงการ ประกอบด้วย ความทุ่มเทของครูที่ปรึกษาโครงการ ความมุ่งมั่นของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดจากศึกษานิเทศก์ และ การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

วีระพงษ์ ถิ่นแสนดี (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โรงเรียนสิงห์สะอาด อำเภอเสนาะ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนขาดคุณธรรมเป็นจำนวนมาก กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดกรอบการพัฒนา คือ การสร้างความตระหนักในปัญหาและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการแก่ครูผู้ปฏิบัติการสอนโดยการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 4 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัด ความกตัญญู และความรับผิดชอบ โดยกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการและการนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการดำเนินงาน พบว่า การประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการทำให้ครูผู้ปฏิบัติการสอนส่วนมาก เกิดความตระหนักในปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมากขึ้น มีความกระตือรือร้นในการบริหารจัดการเรียนการสอนและมีความต้องการในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้เหมาะสมกับบริบท ซึ่งทำให้พฤติกรรมความมีคุณธรรม

จริยธรรมของนักเรียนพัฒนาขึ้นอยู่ในระดับพึงพอใจในทุกด้าน โดยภาพรวมนักเรียนแสดงออกถึงความมีคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจะประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจซึ่งเป็นศาสตร์และเทคนิควิธีการที่หลากหลายซึ่งเป็นศิลป์ ในการฝึกฝนพัฒนา ทั้งนี้ โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันดำเนินการและเอาใจใส่อย่างจริงจัง

พัชรินทร์ ศรีสุพรรณ (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมที่มีความตรงตามความต้องการ และความตรงตามหลักวิชาการ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การบอกเล่าแนวความคิด เช่น สร้างระบบกลไกและการใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่วิสัยทัศน์ไปถึงครูทุกคนภายในสถานศึกษาอย่างถูกต้องและเหมาะสม ให้ข้อมูลในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมอย่างตรงไปตรงมาชัดเจนและถูกต้อง ฯลฯ 2) การขายแนวความคิด เช่น จัดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในสถานศึกษากับเพื่อนร่วมงานอย่างอิสระ ส่งเสริมการสร้างความรู้เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะที่จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายร่วมของสถานศึกษา ฯลฯ 3) การทดสอบความคิด เช่น สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ว่าครูในสถานศึกษาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างน้อยเพียงใด ใช้กลยุทธ์ในการทดสอบวิสัยทัศน์เพื่อค้นหาว่าครูในสถานศึกษามีวิสัยทัศน์เป็นอย่างไร ฯลฯ 4) การปรึกษาหารือ เช่น ส่งเสริมการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม กระจายอำนาจในการตัดสินใจสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเสนอแนะความคิดเห็นต่าง ๆ บริการและอำนวยความสะดวกช่วยเหลือครู โดยการสอนความรู้ ช่วยฝึก คอยชี้จุดอ่อน จุดแข็ง แนวทางและเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาหารือ คอยดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด ฯลฯ 5) การร่วมสร้างสรรค์ เช่น เปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจและร่วมดำเนินการในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมค้นหาวิธีที่จะสร้างความร่วมมือภายในสถานศึกษาโดยการลดช่องว่างต่าง ๆ

วิริยา ศรีวิเชียร (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณมีอส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนสู่จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญทั้งหมด 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลสภาพบริบทของโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 ขึ้นเตรียมการ ขั้นตอนที่ 3 ขึ้นจัดสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบ ขั้นตอนที่ 4 ขึ้นดำเนินการ ขั้นตอนที่ 5 ขึ้นดูแลสนับสนุน ขั้นตอนที่ 6 ขึ้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และขั้นตอนที่ 7 ขึ้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ปัจจัยความสำเร็จในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ได้แก่ 1) ผู้บริหาร 2) บุคลากรภายในโรงเรียน 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอก

อื่น ๆ และ 4) การกำหนดแนวคิดหลักในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของโรงเรียน ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไข ได้แก่ 1) การดำเนินงานในระยะเริ่มต้น แก้ไขโดยร่วมกันศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน 2) การจัดระบบงาน แก้ไขโดยกำหนดมาตรฐานในการทำงานให้มีความเหมือนใกล้เคียงกัน มีความเป็นมาตรฐานเดียวกันให้มากที่สุด คู่มือที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน จำนวน 9 บท ทำการตรวจสอบคุณภาพคู่มือ ในด้านรูปแบบ และด้านเนื้อหา โดยการประเมินจากครูผู้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ผลการประเมินพบว่า รูปแบบ และเนื้อหามีความเหมาะสม มากกว่าร้อยละ 80 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ และกลุ่มผู้ใช้มีความเห็นว่าเนื้อหาในคู่มือสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงมากกว่าร้อยละ 80 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

ศิวธิดา ทรัพย์เหมือน (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของปัจจัยสี่ด้านในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน : การวิเคราะห์ห่อภิมาณ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพของงานวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพในภาพรวมอยู่ในระดับดี คะแนนคุณภาพงานวิจัยเชิงปริมาณเฉลี่ย 2.69 คะแนน คะแนนคุณภาพงานวิจัยเชิงคุณภาพเฉลี่ย 2.95 คะแนน สิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ การเขียนข้อจำกัดในงานวิจัย และการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านครอบครัว รองลงมา คือ ปัจจัยด้านสถานศึกษา ทั้ง 2 ปัจจัยมีความสัมพันธ์ทางบวก ความสัมพันธ์ระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่สัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านภูมิหลังของผู้เรียน 3) ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่ส่งผลกระทบต่อความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ คุณภาพงานวิจัย ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวนสถิติวิเคราะห์ ชนิดเครื่องมือวัดตัวแปรตาม วิธีการเปรียบเทียบผลการทดสอบ และผลการทดสอบระดับนัยสำคัญ สามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ได้ร้อยละ 60.40 และ 4) องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย คือ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ควรเน้นปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสถานศึกษาเป็นหลัก รูปแบบการเลี้ยงดูแบบควบคุม และแบบประชาธิปไตยมีประสิทธิผลสูงสุดกับนักเรียนระดับประถมศึกษา การสอนจริยธรรมโดยอ้อมมีประสิทธิผลสูงสุดกับนักเรียนระดับอนุบาล โดยการสอนด้วยวิธีการเล่านิทานแบบไม่จบเรื่อง มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมมากที่สุด

ชินวัฒน์ น้ำทรัพย์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ด้านที่มีสภาพการดำเนินงานสูงสุด คือ ด้านการปรับสภาพบรรยากาศของโรงเรียน และด้านที่สภาพการดำเนินงานที่ต่ำที่สุดคือ ด้าน

การประชาสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก และ 2) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสระแก้ว มีสภาพการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

วิไลวรรณ สาลาสุตา และคณะ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด มีนักเรียนจำนวนหนึ่งสมควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความรับผิดชอบ ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในด้านต่าง ๆ ด้วยการวางแผนดำเนินการ การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และการนิเทศติดตามผล ส่งผลให้การดำเนินงาน ผลการพัฒนาประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ โดยนักเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับที่ดีขึ้น

สุภคสิริ นิลวงศ์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ เขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ทั้ง 7 ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาสูงสุดแต่ละด้านมีดังนี้ 1) ด้านบุคลากร ครูมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนิน โครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ 2) ด้านการบริหารจัดการ การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและแผนงานในการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำที่ชัดเจน 3) ด้านการปลูกฝังคุณธรรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาท และหน้าที่ของคนทีพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นหรือสังคม 4) ด้านการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่คุณธรรม การบูรณาการ สอดแทรกความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่คุณธรรม ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 5) ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม การมีสื่อ และอุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างลึกซึ้ง 6) ด้านผลผลิต นักเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา และ 7) ด้านผลกระทบ สภาพแวดล้อมบริเวณรอบโรงเรียน และชุมชนปลอดภัยจากปัญหา สิ่งเสพติดและอบายมุขที่มอมเมาเยาวชน

สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนันทบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารครูและคณะกรรมการนักเรียนและคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการจัด

สภาพแวดล้อมในโรงเรียนอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของครูและบุคลากรในโรงเรียนด้านการประเมินผลเพื่อพัฒนา ด้านการกำหนดนโยบายการพัฒนา และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน และแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนบุรี ด้านการกำหนดนโยบายการพัฒนา ควรมีการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ปรับวิสัยทัศน์ พันธกิจ กำหนดนโยบายวางแผนการดำเนินงานรายงานผลต่อผู้บริหารโรงเรียน ด้านการเรียนการสอน การสอนควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกรายวิชา เอกการวัดผลด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับเนื้อหาสาระการเรียนการสอนครูเป็นกลไกสำคัญในการอบรมขัดเกลา นักเรียน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จัดที่ประดิษฐานพลับพลาสัญลักษณ์ของโรงเรียนให้เหมาะสม ปลูกดอกไม้ประจำจังหวัดและต้นไม้ใหญ่ที่ร่มรื่น จัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด มีระบบสุขภาพที่ดีจากการมีส่วนร่วมของนักเรียน ด้านการปฏิบัติเป็นแบบอย่างของครูและบุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารครู และบุคลากรควรเป็นแบบอย่างของความศรัทธา ความเคารพนับถือและรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน มีความสุภาพรู้จักควบคุมอารมณ์มีความรักและปรารถนาดีต่อศิษย์ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการทำมาหากินด้วยตนเองมีกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจในการทำความดี และส่งเสริมความสามัคคี ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดี โรงเรียนควรจัดทำคู่มือการอบรมคุณธรรมจริยธรรมมอบให้ผู้ปกครองจัดสัปดาห์การเยี่ยมบ้านนักเรียน ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน รับทราบพฤติกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน และ ด้านการประเมินผล เพื่อการพัฒนา ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการกำกับติดตามประเมินผลการพัฒนามีการ ประกาศเกียรติคุณนักเรียนที่มีคุณงามความดีเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง และวางแผนการพัฒนาคณะคุณธรรมจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพ

ทองพลู ภูสิม (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผลการวิจัยพบว่า สภาพก่อนการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการของนักเรียนโรงเรียนแกดำวิทยาคาร พบว่า ระดับพฤติกรรมยังไม่เป็นไปตามความต้องการของคณะครูและผู้ปกครอง หลังได้รับการพัฒนาโดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) และมีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนานั้นเพิ่มขึ้นในทุกด้าน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรม

ในแต่ละด้าน ก่อนการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยจากครู เท่ากับ 3.50 ผู้ปกครอง เท่ากับ 3.49 และนักเรียน เท่ากับ 3.69 ระดับปฏิบัติปานกลาง ซึ่งหลังจากพัฒนา พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้น ในทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากครู เท่ากับ 4.49 ผู้ปกครอง เท่ากับ 4.48 และนักเรียน เท่ากับ 4.49 ระดับ ปฏิบัติมาก

นิรุช เหลือสมัย (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัด กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นประสบการณ์ ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นศึกษาและวิเคราะห์ ขั้นสรุป ขั้นปฏิบัติ และนำไปประยุกต์ใช้ และ ขั้นประเมินผล 2) นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางคุณธรรม จริยธรรม เจตคติต่อคุณธรรมจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ทั้งด้าน ความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความเมตตา กรุณา และด้านความมีวินัยต่อตนเอง หลังร่วมกิจกรรมสูงกว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) แผนการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.60/91.50 โดยมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 77.77 และ 4) ค่าขนาดอิทธิพลของแผนการจัด กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อระดับคุณธรรมจริยธรรม ทั้ง 3 ด้าน มีค่าอิทธิพลอยู่ ระหว่าง 0.51 - 0.83 ซึ่งหมายความว่า ค่าอิทธิพลอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง

พระครูสังฆรักษ์ จ่านงค์ (สุวรรณपाल) (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการปลูกฝัง คุณธรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 (ฉะเชิงเทรา - สมุทรปราการ) ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนคุณธรรม ชั้นนำระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 (ฉะเชิงเทรา - สมุทรปราการ) โดยรวม พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำระดับ มัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 (ฉะเชิงเทรา - สมุทรปราการ) โดยรวม อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา บุคลากร และด้านการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน สำหรับข้อคำถาม ที่เหลือ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคลากร ทางการศึกษา โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 (ฉะเชิงเทรา - สมุทรปราการ) โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3) จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งเป็นแนวทาง

ในการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 (ฉะเชิงเทรา - สมุทรปราการ) ดังนี้ 1) ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ต้องวางแผนร่วมกันให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสภาพความจำเป็น และความต้องการของท้องถิ่น เป็นต้น 2) ควรให้ออกาสชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน แบ่งสรรทรัพยากรส่วนใหญ่มีการมอบหมายให้บุคลากรรับผิดชอบอย่างชัดเจน และ 3) ควรมีการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชนให้มากขึ้น ด้านประสานงานได้มีการประสานงานกับชุมชน และศาสนสถาน เว้นแต่ศูนย์พัฒนาความประพฤติ นักเรียนนักศึกษาซึ่งมีน้อยมาก ผู้บริหารควรให้ความร่วมมือและประสานงาน เพื่อหาแนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน

พระนิคม สายสะอาด (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 ผลการประเมินพบว่า ผลการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผ่านเกณฑ์การประเมินโดยด้านปฏิบัติของผู้เข้าฝึกอบรม ได้แก่ หลักสูตรและเนื้อหาการฝึกอบรม สถานที่อบรมพระวิทยากร ระยะเวลาในการฝึกอบรมกิจกรรมการฝึกอบรมภาพรวมในด้านปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านความรู้ของผู้เข้าฝึกอบรม ได้แก่ ความรู้ในด้านคุณธรรมหลักไตรสิกขาหลัก 9 คำสอนของพ่อ ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยยาเสพติดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจในการแสดงออกและปฏิบัติตนต่อครู พระภิกษุ เพื่อน และสังคมก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนมีจะมีความรู้ความเข้าใจหลังเข้ารับการอบรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการอบรม ด้านพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านพฤติกรรมการเรียน ด้านพฤติกรรมในโรงเรียนหลังจากอบรมมีพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากทุกข้อย่อย และด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กรที่ได้จากการฝึกอบรม ได้แก่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากทุกรายข้อหลังการเข้ารับการอบรมแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

พระสามารถ ไชยทน (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำในอำเภอฝาง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีสภาพการมีส่วนร่วมด้านการคิด ด้านการปฏิบัติ และด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากเช่นกัน ส่วนสภาพการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน และด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางการจัดการศึกษาแบบ

มีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมอันพึงประสงค์ บุคลากรในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำควรยึดหลัก
 ธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วย นิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใสมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ
 ความคุ้มค่า เพื่อเป็นหลักในการบริหารแบบมีส่วนร่วม และใช้หลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์
 หรือการบริหารแบบมีวัตถุประสงค์ คือ โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมที่
 พึงประสงค์ มีรูปแบบวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียนให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้

รัชติดา เชยกลิ่น (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทผู้บริหารกับการส่งเสริม
 คุณธรรมจริยธรรมของ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
 เขต 1 พบว่า 1) บทบาทผู้บริหารกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำโดย
 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงตามลำดับจาก
 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยได้ดังนี้ ด้านส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความขยัน ด้านความ
 สุขภาพ ด้านความมีวินัยด้านความสามัคคี ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสะอาด
 และด้านความมีน้ำใจ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารกับ
 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่
 เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารและครูมีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหาร
 กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
 เขต 1 ทั้ง 8 ด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธ
 สมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารกับ
 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ แต่เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
 ได้แก่ ตำแหน่ง พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน
 ที่ตั้งไว้

สุริย์พร สุนทรสารทูล (2553, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคูณธรรม
 จริยธรรมสำหรับครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ ผลการวิจัยพบว่า 1) ในสภาพ
 ปัจจุบัน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่วัตถุประสงค์พิเศษมีการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรมครู ในระดับ
 มาก เรียงตามลำดับ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการพัฒนา การดำเนินงานฝึกอบรม การพัฒนา
 และการส่งเสริมการพัฒนา การกำหนดความจำเป็นในการพัฒนา และการประเมินผลการฝึกอบรม
 และการพัฒนา 2) ปัญหาในการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรมครู มีระดับปานกลาง ที่มากที่สุด 3 ลำดับ
 คือ ครูบางส่วนไม่สนใจร่วมกิจกรรมพัฒนา การติดตามผลหลังรับการพัฒนายังไม่เป็นระบบ และ
 วิธีการและเทคนิคที่ใช้พัฒนาไม่น่าสนใจ 3) รูปแบบการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรมครูที่พัฒนาขึ้น
 คือรูปแบบการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรมครูที่มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน
 คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดนโยบายการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรมครู ขั้นที่ 2 การกำหนดความจำเป็นใน

การฝึกอบรมและการพัฒนา ขั้นที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการพัฒนา ขั้นที่ 4 การดำเนินงาน ฝึกอบรม การพัฒนา และการส่งเสริมการพัฒนา และ ขั้นที่ 5 การประเมินผลการฝึกอบรมและการพัฒนา ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ 1) สถานศึกษาที่มีวัตถุประสงค์พิเศษควร พัฒนาการดำเนินงานขึ้นการประเมินผลการฝึกอบรมและการพัฒนา โดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นใช้เป็นแนวทางดำเนินงาน และ 2) สถานศึกษา ขั้นพื้นฐานทั่วไปสามารถนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมครูในสถานศึกษาให้มีระบบที่ดี

สมปอง ใจดีเฉย และคณะ (2554, บทคัดย่อ) ได้สังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการสร้าง โรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม (บางมูลนาก โมเดล) ผลการสังเคราะห์พบว่า กระบวนการขับเคลื่อนสู่การเป็นบางมูลนาก โมเดลใช้หลักสูตรของศูนย์คุณธรรมเป็นหลักเพื่อตอบสนอง ยุทธศาสตร์ 3 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคู ยุทธศาสตร์การพัฒนานักเรียน และยุทธศาสตร์ การพัฒนาสภาพแวดล้อม โดยใช้โครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อน โครงการ ร่วมกับงานวินัยนักเรียนและกิจกรรม/โครงการด้านการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียน ขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในส่วนของกิจกรรมชุมนุมและกิจกรรม เพื่อสาธารณประโยชน์ ซึ่งคณะครูได้ร่วมกันระดมความคิด และกำหนดให้มีแนวปฏิบัติ ดังนี้ 1 ห้องเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา 2 คน และ 2 โครงการคุณธรรม หาก ห้องเรียนใดนักเรียนมีศักยภาพก็สามารถขับเคลื่อนโครงการคุณธรรมได้มากกว่า 2 โครงการ อนึ่ง การใช้โครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือหลักนั้น มิได้เป็นตัวกลจักรที่ทำให้นักเรียนมีคุณธรรม โดยตรง แต่เป็นกลไกที่ช่วยพัฒนาการคิดให้กับนักเรียน ซึ่งเมื่อนักเรียนคิดดี และคิดเป็นคิด วิเคราะห์เชิงระบบ จะก่อเกิดอาวุธทางปัญญาและเกิดคุณธรรมขึ้นภายในตัวเองตามมาในที่สุด ซึ่ง โครงการคุณธรรมในแต่ละห้องเรียนล้วนมาจากการร่วมคิดร่วมทำของนักเรียนตามที่ตนเองถนัด มีความชอบ ทำแล้วเกิดความสุข และได้เรียนรู้คุณธรรมความดีความงามที่หลากหลายในระหว่างที่ ตนเองปฏิบัติกิจกรรมโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้อำนวยความสะดวกในขณะปฏิบัติกิจกรรม อย่างใกล้ชิด

แก้วตา พึ่งตนเอง (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหาร โรงเรียน คุณธรรมชั้นนำในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหาร โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาในภาพรวม พบว่า กระบวนการวางแผน (P-plan) การปฏิบัติตามแผน (D-do) การตรวจสอบผลการดำเนินงาน (C-check) และการปรับปรุงให้เหมาะสมตามผลการ ประเมิน(A-act) มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด สำหรับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตามแผน

รองลงมา ด้านการวางแผน และด้านการปรับปรุงให้เหมาะสมตามผลการประเมิน ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการตรวจสอบผลการดำเนินงาน

คำค้น วิชัยคำจร กิทธิณส์ (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวมการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสร้างความมุ่งมั่นทางคุณธรรม ส่วนคุณธรรมของนักเรียน โดยภาพรวมด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความศรัทธาในศาสนา สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม การบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเน้นภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงคุณธรรมของนักเรียน โดยภาพรวมด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี ความมุ่งมั่นศรัทธาในศาสนา และความซื่อสัตย์สุจริต ค่าดัชนี PNI Modified ของความต้องการจำเป็น ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (PNI Modified = 0.26) ด้านคุณธรรมของนักเรียน โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (PNI Modified = 0.28) ความต้องการจำเป็น สูงสุดคือความพอเพียง มีค่าดัชนี (PNI Modified = 0.51) 2) กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มี 3 ชุด คือ กลยุทธ์ชุดที่ 1 สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้และการประเมินผลคุณธรรม 2) กลยุทธ์เชื่อมโยงเครือข่ายคุณธรรม 3) กลยุทธ์เสริมสร้างความมั่นคงทางคุณธรรม และ 4) กลยุทธ์เสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรด้านคุณธรรม กลยุทธ์ชุดที่ 2 สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้และการประเมินผลคุณธรรม 2) กลยุทธ์เชื่อมโยงเครือข่ายคุณธรรม กลยุทธ์ชุดที่ 3 กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยภาพรวม ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์เชื่อมโยงเครือข่ายคุณธรรม 2) กลยุทธ์เสริมสร้างความมั่นคงทางคุณธรรม 3) กลยุทธ์เสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรด้านคุณธรรม และ 4) กลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลคุณธรรม

ชนานันท์ อุ่นเป็ง (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำโรงเรียนพญาเม็งราย อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย พบว่า ผลการประเมินด้านสถานะแวดล้อม โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมมาก ด้านปัจจัย โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมปานกลาง ด้านกระบวนการ โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมมาก และด้านผลผลิตโดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมมาก โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ สนับสนุนในด้านงบประมาณให้เพียงพอ ดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ สร้างความตระหนักให้แก่นักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญของโครงการผลการประเมิน โครงการ

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำของนักเรียนสรุปผลได้ดังนี้ ผลการประเมิน ด้านกระบวนการ โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมน้อย และด้านผลผลิต โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมมาก โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของโครงการ

จิตวี แก้วพรสวรรค์ และ คณะ (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการทำกิจกรรมกลุ่มแนวพุทธต่อการพัฒนาความคิดเห็นทางคุณธรรม ด้านกัลยาณมิตรของวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความคิดเห็นทางจริยธรรมด้านกัลยาณมิตรของนักเรียนหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม พบว่า คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่มควบคุมมีคะแนนด้านกัลยาณมิตรเมื่อเวลาผ่านไป โดยไม่ได้ทำกิจกรรมไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมกลุ่มบูรณาการทางพุทธศาสนาเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถทำให้นักเรียนมีคะแนนคุณธรรมด้านกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้น

พระครูประโชติ จันทวิมล (นาม จันทโชโต) (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียน โรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความประหยัด ด้านความขยัน ด้านความมีวินัย และด้านความซื่อสัตย์ 2) ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามเพศและระดับชั้นเรียน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้เป็นพิเศษ เพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันและเร่งรีบ จึงทำให้พฤติกรรมของเด็กได้รับอิทธิพลจากสภาพการณ์ดังกล่าว

พัชรินทร์ รุจิรานุกูล (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรมีความเข้าใจความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลายแนวคิด ส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็น การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม

และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีคุณธรรมนำความรู้ตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็น 8 คุณธรรมพื้นฐาน และคุณธรรมอื่น ๆ เช่น อดทนอดกลั้น พอเพียง พอประมาณ สติปัญญา 2) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียน มีนโยบาย การดำเนินการต่าง ๆ มีการวางแผน และมีโครงการในการขับเคลื่อนสู่ โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้จัดตั้งกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ขึ้นตามบริบทของโรงเรียน กิจกรรมโครงการมีมากน้อยต่างกัน ตามสภาพและความพร้อมของโรงเรียน ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร การจัดการ เรียน การสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู และพฤติกรรมของ นักเรียนหลังจากการที่ โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ และ 3) แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียน ควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการ มีการวางแผนนโยบายการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจริงจัง กำหนดนิยามความหมายของการพัฒนา คุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของนักเรียนให้ชัดเจน มีการสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สร้างเครือข่ายและแนวร่วมในการ พัฒนาคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรมโครงการที่หลากหลาย และเหมาะสมตามบริบทของ โรงเรียน สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน โดยสร้าง แผนพัฒนาบทบาทของผู้ปกครองและชุมชน มีการจัดระบบการติดตามประเมินผลด้านการพัฒนา บุคลากร ควรมีการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากร พัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้ เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำระบบการประเมินวิทยฐานะมาใช้เพื่อพัฒนาบุคลากร ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรมีการสอนที่ปลูกฝังคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เน้นการ ปลูกฝังให้เกิดขึ้นทุกที่ ทุกเวลา มีการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียนจัดการสอนให้ เกิดความตระหนัก เน้นย้ำให้ทำบ่อย ๆ เป็นประจำ สร้างคุณธรรมหลักเป็นคุณธรรมร่วม ด้าน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีความหลากหลาย เน้นให้นักเรียนเป็นแกนนำหลัก และพัฒนานักเรียน ในทุกมิติ มีการจัดทำโครงการที่เน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านอื่น ๆ ได้แก่ การเป็น แบบอย่างที่ดี การเริ่มปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปฐมวัย ควร มีการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการผลิตบัณฑิต ด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ให้มีความรู้ในด้านการวิจัยและพัฒนา

สิทธิศักดิ์ แก้วทา (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการดำเนินงานส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหา การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร โดย ภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยมีปัญหาการดำเนินงานสูงสุด คือ ด้านบุคลากร รองลงมา ได้แก่

ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามลำดับ 2) แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร ได้แก่ ด้านการบริหารทั่วไปพบว่า สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณ เพื่อดำเนินโครงการประจำปีให้เพียงพอ และจัดทำแผนงบประมาณอย่างเหมาะสม ขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเสนอเป็นโครงการร่วม ด้านบุคลากร พบว่า ครู และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีการพัฒนาตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรม ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พบว่า สถานศึกษาต้องมีแผนงาน โครงการเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ชัดเจน และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า สถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ให้ชัดเจนเหมาะสม

กนิษฐา พวงไพบูลย์ (2556, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การศึกษาผลของการใช้กิจกรรมสนทนาตอนเช้าที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมและความรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ผลการทดลองมีดังนี้ 1) คุณธรรมที่สมควรได้รับการพัฒนาในช่วงโมงสนทนาตอนเช้าทั้งสิ้นประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความมีระเบียบ วินัยมีน้ำใจ ความสุภาพ ความประหยัดความสะอาด และความสามัคคี 2) เมื่อเปรียบเทียบระดับคุณธรรมและความรู้ของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองพบว่าระดับคุณธรรมและความรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ไชยพร เรื่องแห้ว (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษายาทบาทของสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.02 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.80 อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.79 อยู่ในระดับมาก อภิปรายผลการศึกษาว่า สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ทั้งการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนการสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม การจัดกิจกรรมให้นักเรียนและการส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกในคุณธรรม จริยธรรมทั้ง 8 ประการ

ปฏิวัติ ใจเมือง (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนจีเหล็กพิทยาคมอำเภออาจสามารถ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประเมินประกอบด้วย บุคลากร นักเรียน และ ผู้ปกครอง มีความคิดเห็นต่อการ

ดำเนินงานโครงการกิจกรรมคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนจีเหล็กพิทยาคม โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุดดังนี้ ด้านกระบวนการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 ด้านปัจจัยนำเข้า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 ด้านบริบท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.71 และด้านผลผลิต ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83

รัศมี พัฒนสระคู (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ: การพัฒนารูปแบบการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในภาคอีสาน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยจัดสภาพองค์ประกอบการเรียนรู้ให้นักเรียนทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์และการบริหารจัดการ ตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มอบหมายงานให้กลุ่มบริหารงานวิชาการควบคุมดูแล และมอบหมายกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ส่วนปัญหาของการบริหารงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน พบว่า การจัดสภาพและองค์ประกอบการเรียนรู้รอบด้าน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง 5 ด้าน ยังไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร เพราะงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ การนิเทศติดตาม การประเมินผล การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ขาดกระบวนการประสานงานที่ดี ระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง การจัดระบบสารสนเทศโรงเรียนไม่เป็นปัจจุบัน นักเรียนส่วนใหญ่ขาดความตระหนักในการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ยังไม่เข้มแข็ง เครือข่ายมีการส่วนร่วมในการดำเนินงานน้อย

ประไพรัตน์ ลำไจ (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาความต้องการจำเป็นและการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า มีความต้องการเรียงลำดับ ดังนี้ ด้านเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมการพัฒนาด้านสร้างสื่อ วัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการพัฒนา และด้านการวัดผลประเมินผลความมีวินัย ความซื่อสัตย์และความมีจิตสาธารณะ มีความจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 1) สภาพปัญหาและความจำเป็น 2) หลักการและเหตุผลของรูปแบบ 3) แนวคิดพื้นฐาน 4) วัตถุประสงค์ 5) โครงสร้างของรูปแบบ 6) กิจกรรมการพัฒนา 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 8) การวัดและประเมินผลนักเรียนมีพฤติกรรมที่มีคุณธรรม จริยธรรมด้านความวินัย ความซื่อสัตย์และ

ความมีจิตสาธารณะ และมีเหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการทดลองใช้ รูปแบบสูงกว่าก่อนการทดลอง ใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อยู่ในระดับมาก

ไพศาล มั่นอก และไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก : กรณีศึกษาของนักเรียน โรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม ก่อนดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักเรียนในโรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคมมีคุณธรรมจริยธรรม 4 ด้านโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การมีความเพียร การมีความขยันอดทน การมีสติปัญญา และการมีความซื่อสัตย์สุจริต 2) ผลการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคมในรอบที่ 1 ในการวางแผนคณะผู้วิจัยใช้ กลยุทธ์ 5 อย่าง ได้แก่ กลยุทธ์การเข้าค่ายคุณธรรม กลยุทธ์การสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม กลยุทธ์วันพุธพบพระละกิเลส กลยุทธ์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในชีวิตประจำวัน และ กลยุทธ์ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้ 6 กิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมการปลูกมะนาว กิจกรรมการปลูกผักพื้นบ้าน กิจกรรมการเลี้ยงปลา กิจกรรมการเลี้ยงกบ กิจกรรมการเพาะเห็ดภูฐาน และกิจกรรมการทำนาข้าวหอมชนิด ผลการปฏิบัติการในรอบแรกตาม กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ พบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุดในรอบ ที่ 2 ของการปฏิบัติการ ผลการปฏิบัติการพบว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมค่าเฉลี่ย ระดับมากที่สุด และ 3) ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียน โรงเรียนวิเศษชัยชาญวิทยาคม หลังจากการปฏิบัติการทั้ง 2 วนรอบของการปฏิบัติการ พบว่า หลังการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยกลยุทธ์ทั้ง 5 กลยุทธ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความขยันอดทน การมีสติปัญญา และ การมีความเพียร

ศิริวรรณ กันศิริ (2558, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของ ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 จังหวัด กำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การตั้งองค์กรนักเรียน รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมในหลักสูตร และน้อยที่สุด คือ การประเมินผล ส่วนปัญหาการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ขั้นตอนที่มี ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การตั้งองค์กรนักเรียน รองลงมาคือการจัดกิจกรรมในหลักสูตรและการจัดกิจกรรม

เสริมหลักสูตร และน้อยที่สุดคือ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน 2) แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้

2.1) การประเมินผล สถานศึกษาควรตั้งวัตถุประสงค์การประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยอิงคุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยม 12 ประการ กำหนดให้ในทุกรายวิชาได้กำหนดตัวชี้วัดและวิธีการ การประเมินคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนที่ชัดเจน นำผลการประเมินคุณธรรม จริยธรรมไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติที่กำหนดไว้ตามตัวชี้วัดการประเมินคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน และครูผู้สอนหรือครูผู้รับผิดชอบ โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนควรตรวจสอบความสอดคล้องของวิธีการประเมินกับตัวชี้วัดการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

2.2) การกำหนดปรัชญา นโยบายและเป้าหมาย สถานศึกษาควรจัดตั้งคณะทำงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน และจัดตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่ศึกษาปัญหาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน และจัดตั้งคณะทำงานการสำรวจสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน โดยคณะทำงานชุดต่าง ๆ จะประกอบไปด้วยภาคีร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน โดยเฉพาะภาคีร่วมที่มาจากสังคมนอกสถานศึกษา

2.3) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมและการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน คณะทำงานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน และผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมากำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ให้มีความสอดคล้องกับปรัชญา นโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน สถานศึกษาควรจัดทำประกาศแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนต่อสาธารณชน สถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

ประภาพร จันทร์ศรี (2559, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษาารวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การบริหารงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนความเข้มแข็งทางคุณธรรมของนักเรียนรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ความเมตตา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สภาพที่พึงประสงค์รวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด การบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สำหรับความเข้มแข็งทางคุณธรรมของนักเรียนรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ความพอเพียงมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ค่าดัชนี PNI modified ของความต้องการจำเป็นในการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย (PNI modified = 0.710) ความเข้มแข็งทางคุณธรรม

จริยธรรมของนักเรียน ความพอเพียงมีค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นสูงที่สุด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย (PNI modified = 0.498) และ กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา มี 4 กลยุทธ์หลัก คือ 1) เร่งสร้าง “ต้นแบบ” ความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรม 2) เชื่อมโยงภาคีเครือข่ายและสังคมมี “เอกภาพ” ในการขับเคลื่อนการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรม 3) พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้มุ่งสร้าง ความ “เข้มแข็ง” ทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 4) บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ “พอเพียง” เข้ากับการบริหารงบประมาณให้โปร่งใสและตรวจสอบได้

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2559, บทคัดย่อ) ได้รายงานข้อมูลการนิเทศ อาสาติดตามการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ในปี พ.ศ.2558 จำนวน 130 แห่ง พบว่า โรงเรียนที่ ดำเนินการในระหว่างปี พ.ศ. 2555 - 2558 มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก ดังนี้ ส่วนที่ 1 การ เปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ของ โครงการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม คือ 1) โรงเรียนมี สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ร่มรื่น เหมาะสมเป็นสถานที่เรียนมากขึ้น บริเวณโรงเรียนมีความสะอาด อาคารเรียนและสถานที่ต่าง ๆ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม ในด้านบรรยากาศ พบว่า ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีบรรยากาศของการร่วมมือกันและมีการเรียนรู้ ร่วมกัน 2) นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นไปตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนที่กำหนด ไว้เป็นส่วนใหญ่ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเองและส่วนรวมมากขึ้น นักเรียนมี พฤติกรรมด้านระเบียบวินัยเพิ่มมากขึ้น อาทิ การเดินแถว การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของ โรงเรียน ประพฤติปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์และระเบียบของโรงเรียนได้ดีขึ้น นักเรียนมี พฤติกรรมด้านจิตอาสาเพิ่มมากขึ้น อาทิ การแสดงความมีน้ำใจ การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่น และการเสียสละเวลาว่างช่วยงานครูและผู้ปกครอง เป็นต้น 3) นักเรียนพัฒนา ตนเองในทิศทางที่ดีเพิ่มมากขึ้น เช่น มีสมาธิในการเรียน กล้าแสดงออกกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตั้งใจฝึกปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน 4) โรงเรียนส่วนใหญ่มีภาคี เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น โดยมีลักษณะของการมีส่วนร่วมหลากหลาย อาทิ การมอบทุนการศึกษา การบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ของโรงเรียน การบริจาคเงินเพื่อ ก่อสร้างและซ่อมแซมอาคาร ปรับปรุงภูมิทัศน์ของโรงเรียน สนับสนุนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ เป็นแกนนำจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วยงานพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ช่วย เสริมแรงในการจัดอาหารกลางวัน เป็นต้น ภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน พบว่า ส่วนใหญ่ มาจากชุมชน ภาคราชการ/รัฐวิสาหกิจ ผู้ปกครองและครอบครัว ภาคเอกชน องค์กรมูลนิธิ ชมรม และสมาคมต่าง ๆ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาสนับสนุน การจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพิ่มขึ้น เช่น การบริจาคเงิน อนุเคราะห์ให้ใช้อาคารสถานที่ และจัดหา

บุคลากร 5) โรงเรียนเกิดนวัตกรรม/องค์ความรู้ของการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งได้จากการดำเนินงาน โครงการคุณธรรมของโรงเรียน พบว่า เริ่มมีการพัฒนารูปแบบ โมเดลหรือยุทธศาสตร์ การดำเนินโครงการคุณธรรม การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยบูรณาการการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเข้าไปสู่รายวิชาบางรายวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน องค์ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้และการถอดบทเรียนจากปราชญ์ชาวบ้านและวัฒนธรรมของชุมชน และนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยใช้การดำเนินโครงการคุณธรรมเป็นฐาน เป็นต้น 6) โรงเรียน ได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาคุณงานด้านคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนใกล้เคียง ชื่อเสียงของโรงเรียนในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น ทำให้โรงเรียน ใกล้เคียงมาศึกษาคุณงานด้านคุณธรรม จริยธรรม ส่วนที่ 2 ผลพลอยได้จากการพัฒนาโรงเรียน คุณธรรม ดังนี้ 1) โรงเรียนคุณธรรมมีผลการทดสอบทางการศึกษาในระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในระดับสูงขึ้นไปในระดับประถมศึกษา (ป.6) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) และระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) เมื่อพิจารณารายสาระการเรียนรู้ พบว่า ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 4 รายวิชาที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นคือ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และศิลปะ ส่วนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นพบว่ามี 4 รายวิชา คือคณิตศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา และการทำงานอาชีพ ที่มี ค่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 2) โรงเรียนคุณธรรมมีนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เพิ่มขึ้น พบว่านักเรียนระดับประถมศึกษา (ป.6) เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงร้อยละ 78 และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสูงถึงร้อยละ 90 และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของรัฐได้ เพิ่มขึ้น 3) อัตราการลาออกกลางคันของนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรมลดลง ในทางตรงกันข้าม พบว่าส่วนใหญ่มีจำนวนนักเรียนมาเข้าศึกษาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ผู้ปกครองมีความมั่นใจในการส่งบุตร หลานมาเข้าเรียนในโรงเรียนคุณธรรมมากขึ้น กรณีที่มีจำนวนนักเรียนลาออกกลางคันบ้าง พบว่า เกิดจากการย้ายภูมิลำเนาเพื่อติดตามผู้ปกครอง และต้องไปประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้ช่วยเหลือ ผู้ปกครอง เป็นต้น 4) โรงเรียนและนักเรียนได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจากการประกวดแข่งขันต่าง ๆ การแข่งขันทางวิชาการ การแข่งขันกีฬา การประกวดสิ่งประดิษฐ์ สิ่งของหรืองานสร้างสรรค์ทาง ศิลปะ การแข่งขันร้องเพลงและเล่นดนตรี ฯลฯ เป็นต้น พบว่ารางวัลที่ได้รับมีส่วนหนึ่งมาจาก ผลงานที่ได้รับการยกย่องหรือเชิดชูด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ทั้งนี้ ผลงานความสำเร็จ ของโรงเรียนในการแข่งขันจะมีทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาระดับจังหวัด และระดับชาติ 5) ชุมชนมี ความตื่นตัวในระดับสูงมาก ในการรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม พบว่า ชุมชนจะ ให้ ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น เกิดเครือข่ายชุมชนจิตอาสา กับ โรงเรียน สนับสนุนโครงการคุณธรรมของโรงเรียนมากขึ้น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นฐานจัดการ

เรียนรู้ และสนับสนุนในด้านงบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์ และร่วมเป็นวิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ส่วนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม พบว่า 1) ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความรู้ มีความเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์ 2) โรงเรียนมีการกำหนด ยุทธศาสตร์หรือแผนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมทำให้การดำเนินงานมีทิศทางการทำงานและ เป้าหมายที่ชัดเจน 3) การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรภายใน ได้แก่ ครู นักเรียน คณะกรรมการ สถานศึกษา และบุคลากรของโรงเรียน ที่ได้ร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน มีความทุ่มเท รับผิดชอบ ในงานที่ได้รับมอบหมาย 4) บุคลากรของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องมีการน้อมนำพระราชปณิธาน การสร้างคนดีให้บ้านเมืองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นหลักกำลังใจในการดำเนินงาน 5) มีการพัฒนานักเรียนแกนนำรุ่นใหม่ให้มีการเรียนรู้เพื่อสืบทอดการดำเนินงานโครงการคุณธรรม จากนักเรียนแกนนำรุ่นพี่ก่อนที่จบการศึกษาออกไปอย่างต่อเนื่อง

ปัญญเดช พันธุ์วัฒน์ (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การติดตามประเมินผล และ สังเคราะห์องค์ความรู้โครงการโรงเรียนคุณธรรมในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการประเมินและ การสังเคราะห์องค์ความรู้ พบว่า โครงการประสบผลสำเร็จตามตัวชี้วัดในการประเมิน โดย ด้านบริบท (C) โครงการ มีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องคุณธรรม จริยธรรมตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการและสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน มีความ ต่อเนื่องของกิจกรรมหลักในการดำเนินงาน และมีกิจกรรมย่อยในการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ของครู นักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษา และชุมชนอย่างต่อเนื่องใน การกำหนดทิศทางร่วมกันในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ด้านปัจจัยนำเข้า (I) ความพร้อม ของทรัพยากร (4M) ในการดำเนินงานส่งผลให้เกิดความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน งานตาม “คุณธรรมเป้าหมาย” และวางแผนในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน “คุณธรรมอัตลักษณ์” ด้านกระบวนการ (P) กระบวนการดำเนินงานที่มีความต่อเนื่องในแต่ละกิจกรรม ที่ส่งเสริมให้เกิด องค์ความรู้ และสามารถถ่ายทอดสู่ผู้อื่นได้ โดยมีผู้บริหาร ครูแกนนำ นักเรียนแกนนำ ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษา และหน่วยงานสนับสนุนมีการนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุง ประยุกต์ใช้เป็นคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ภายใต้กรอบ “โตไปไม่โกง” ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม บ่งชี้เชิงบวกและส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียน ด้านผลผลิต (P) ผู้บริหาร ครูแกนนำ นักเรียนแกน นำ ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษานำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสู่การปฏิบัติ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกในชีวิตประจำวัน มีทักษะ ชีวิตที่ดีในสังคมและถ่ายทอดเผยแพร่องค์ความรู้ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่อยอดโครงการ และขยายผลสู่โรงเรียนอื่นโดยมีองค์ความรู้ “คุณธรรมอัตลักษณ์” และแนวทางในการปฏิบัติ “โตไปไม่โกง” ที่ได้จากการถอดองค์ความรู้ของโครงการ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ซ็อกเก็ต (Socket, 1966) (อ้างถึงใน คำตัน วิชัยคำจร กิทธิณส์, 2555, หน้า 68) ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนให้นักเรียนเกิดคุณธรรม โดยมีประเด็นที่ต้องคำนึงถึง คือ 1) ลักษณะของชีวิตที่มีศีลธรรม ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในศีลธรรม สามารถถ่ายทอดศีลธรรมที่เข้าใจยากแก่นักเรียน ให้นำศีลธรรมมาใช้ในชีวิตจริงได้ 2) สภาพของเด็กและครูต้องสอนให้นักเรียนรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ 3) หลักสูตรสถานศึกษาต้องเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เนื้อหาเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และมีการสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอน

ลานีเยร์ (Lanier, 1993, Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกระตุ้นในเรื่องจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในชนบท) จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อการศึกษาผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้น 11 และ 12 ในโรงเรียนชนบท เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคใหม่ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกการให้คำแนะนำ และการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนตั้งแต่โรงเรียนระดับกลางจนถึงระดับสูงสุด ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ลีมิ่ง (Leming, 2000) (อ้างถึงใน นางลักษณ์ วิรัชชัย และ รุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล, 2551, หน้า 56) ศึกษาผลกระทบของการบูรณาการหลักสูตรการสะท้อนจริยธรรมเชิงโครงสร้างสู่ประสบการณ์การบริการชุมชนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลพัฒนาการคุณธรรมสังคมของนักเรียน พบว่า การบูรณาการการตัดสินใจเชิงจริยธรรมเข้าไปในการบริการชุมชนช่วยพัฒนาระดับความจำเป็นทางคุณธรรมและการสอนวิธีการให้เหตุผลเกี่ยวกับประเด็นทางคุณธรรมเป็นประโยชน์ในการสร้างเอกลักษณ์ทางคุณธรรม ซึ่งปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดพัฒนาทางคุณธรรม จริยธรรมคือ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน แบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข การสร้างและการพัฒนาหนังสือการ์ตูนและคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนมงคลชีวิต หลักปฏิบัติมงคล 38 ประการ และการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จัดกิจกรรมแบบร่วมมือกันการใช้กิจกรรมบัตรคุณธรรม และระบบคู่สัญญา และรายวิชาที่ครูสอนเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยการบูรณาการเข้าในหลักสูตรสะท้อนคุณธรรมและเป็นปัจจัยสู่การเปลี่ยนแปลงทางคุณธรรม

เฮอรัรี (Herry, 2004, Abstract) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางการศึกษาในความก้าวหน้าระดับบุคคลที่พัฒนาสู่ความเป็นมืออาชีพ โดยยึดหลักทางคุณธรรมจริยธรรม คุณค่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ และ

เพศ สำหรับคุณค่าในทางสากลนั้น โดยจากการสัมภาษณ์ของคิเดเดอร์ (Kidder) กลุ่มตัวอย่างทั้งชาย และหญิงรวม 12 คน เกี่ยวกับความรู้สึกทางด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า การกำหนดหลักเกณฑ์ คุณธรรมสำหรับการศึกษาแบ่งคุณค่าออกเป็น 8 ประการ คือ 1) ความรัก (Love) 2) ความจริงใจ (Truthfulness) 3) ความยุติธรรม (Fairness) 4) ความเป็นอิสระ (Freedom) 5) ความสามัคคี (Unity) 6) ความอดกลั้น (Tolerance) 7) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และ 8) ความเคารพนับถือ (Respect)

เคิร์ค และวินทรอป (Kirk & Winthrop, 2008, pp.876 - 888) ได้ศึกษาครูในโรงเรียน ชุมชนหรือโรงเรียนบ้านของอัฟกานิสถาน คือ ผู้ที่ได้รับบทบาทสำคัญในการดูแลและดำเนินการ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนใน โรงเรียนรัฐบาลได้โดยเฉพาะ เด็กผู้หญิงซึ่งคุณครูเหล่านี้มีทั้งผู้หญิง และผู้ชายจะได้รับการเสนอชื่อจากชุมชนเพื่อให้ทำหน้าที่ สอนโดยไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการสอนหรือแม้แต่วุฒิการศึกษาในขณะเดียวกันครูเหล่านี้ ก็รู้ไม่มั่นใจในทักษะการสอนของตนเองต้องการผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนาและสนับสนุนด้วยแต่คุณครู เหล่านี้ก็ตระหนักถึงบทบาทอันสำคัญของตนเองที่มีต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคาดหวัง เกี่ยวกับการให้คำแนะนำของเด็กการสร้างควมศรัทธาพร้อมทั้งส่งเสริมเกี่ยวกับคุณธรรมและ ลักษณะการแสดงออกเชิงจริยธรรมของเด็ก ๆ ในลักษณะที่ชุมชน ต้องการ หรือมีคุณธรรม จริยธรรมตามแบบของชุมชน

เอ็นจีโอ ลิก ออฟ เอ็กเพิร์ทส์ (NGO League of experts-LEX, 2008, Website) ในประเทศ เซอร์เบียประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดค่านิยมเกี่ยวกับคุณธรรมในระบบประเทศอย่างรุนแรงจึงได้ มีการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมและสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญด้านค่านิยมขึ้น ซึ่งในโครงการนี้ได้ถูก แบ่งออกเป็น 2 ช่วงช่วงแรกประกอบ ไปด้วยการดำเนินการสรรหาผู้ที่มีผลงานและสถาบันที่ ส่งเสริมเกี่ยวกับด้านคุณธรรมและค่านิยมที่มีผลงานโดดเด่นเพื่อเข้ารับรางวัลซึ่งผู้ได้รับการคัดเลือก นั้นจะต้องผ่านการรับรองจากหน่วยงานในเรื่องของการมีผลงานที่โดดเด่นจริงหรือคุณสมบัติอื่น ๆ ของผู้เข้ารับรางวัล ไม่ได้จำกัดสายอาชีพ ซึ่งผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจะได้รับรางวัลในพิธีมอบ รางวัลซึ่งวัตถุประสงค์ของช่วงแรกนี้ก็คือ การจัดหาผู้ช่วยส่งเสริมด้านคุณธรรมและค่านิยมซึ่ง บุคคลเหล่านี้ เป็นบุคคลที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญว่าควรค่าแก่การได้รับรางวัล ซึ่งจาก เหตุการณ์นี้จะทำให้บุคคลและสถาบันต่าง ๆ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของคุณธรรม และ ค่านิยมมากขึ้นในช่วงที่ 2 ของโครงการประกอบด้วยการใช้สื่อต่าง ๆ ในการรณรงค์ และ จัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับความสำคัญของคุณธรรม และค่านิยมซึ่งก็จะเป็นการจัดขึ้น เพื่อสร้าง ความตระหนักเกี่ยวกับค่านิยมคุณธรรมให้กับสาธารณชน โดยมีเหตุผลเบื้องหลัง คือ การสร้าง ความมั่นคงทางสังคมให้กับเซอร์เบีย ผู้จัดโครงการมีความคาดหวังว่าการดำเนินงานของโครงการ

จะทำให้ประชาชนมีพลังในการนำตัวเองให้เริ่มต้นเข้าสู่ระบบการมีค่านิยมด้านคุณธรรม ซึ่งจะมีส่วนทำให้เกิดการสร้างความมั่นคงแก่สังคม

ตาน (Tan, 2008, pp.560 - 570) ได้อธิบายถึง ความพยายามของรัฐบาลกัมพูชาในการส่งเสริมพลเมืองในด้านคุณธรรมและค่านิยม โดยดำเนินการส่งเสริมในโรงเรียนผ่านวิชา พลเมือง และคุณธรรม ซึ่งการส่งเสริมแบบคุณธรรมแนวใหม่ของรัฐบาลกัมพูชาขัดกับรากฐานการส่งเสริมคุณธรรมแบบเดิมของกัมพูชา ที่ใช้พระซึ่งเป็นนักบวชอยู่ในวัดเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมคุณธรรม และใช้วัดเป็นสถานที่สำคัญในการปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมของคนในประเทศกล่าวคือ ในแบบเดิมไม่มีการกระจายความร่วมมือในการปลูกฝังคุณธรรม ไปสู่ชุมชนพื้นเมืองและโรงเรียนแต่การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมที่รัฐบาลกัมพูชาและนักวางแผนนโยบายต้องการให้เป็นไปคือ การใช้โรงเรียนเป็นสถานที่หลักในการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมให้กับผู้เรียน โดยที่นำเอาชุมชนพื้นเมือง สถาบันเกี่ยวกับศาสนามาร่วมในการดำเนินการด้วย กระจายความร่วมมือให้ผู้ปกครอง หรือผู้เกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้ร่วมกันช่วยเหลือดูแลในด้านค่านิยมและคุณธรรม

6. สรุปบททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ผู้วิจัยได้ทบทวนนั้น ทำให้ได้รูปแบบการวิจัยที่เป็นการผสมผสานระหว่าง หลักการ แนวคิด และแนวทางการดำเนินงานโครงการ โรงเรียนคุณธรรม ตามบทบาทของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560, หน้า 1 - 12) และคู่มือมาตรฐานและตัวชี้วัด โรงเรียนคุณธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559, หน้า 8 - 57) ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสังเคราะห์หลักการบริหารออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านโรงเรียน 2) ด้านผู้บริหาร 3) ด้านครู และ 4) ด้านนักเรียน มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงาน เพื่อนำผลไปศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการ โรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป